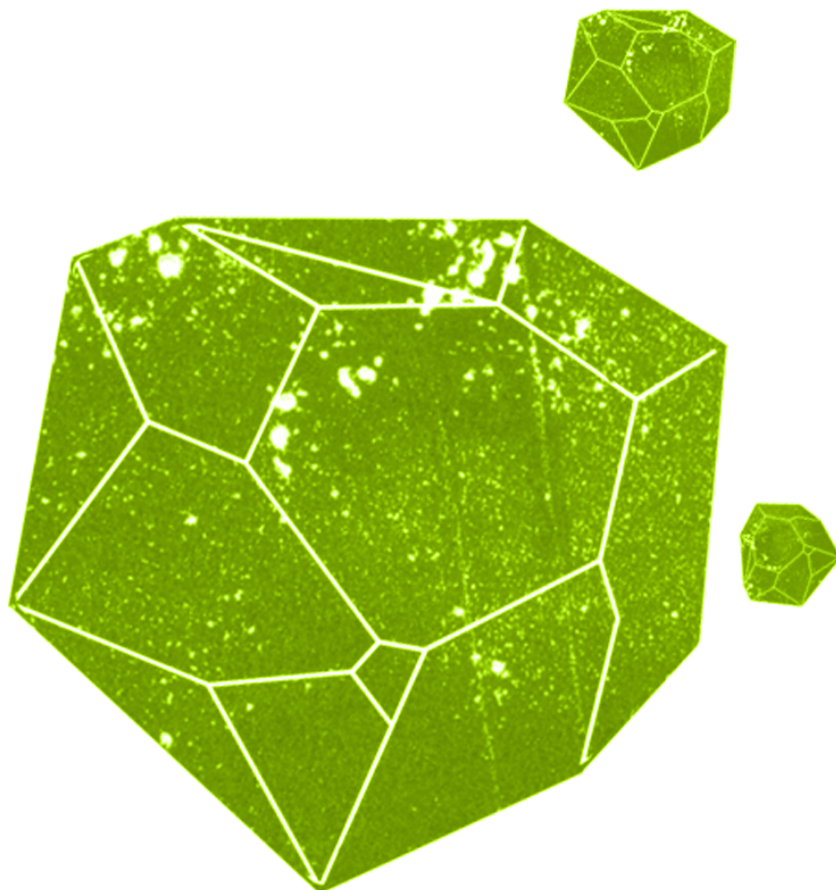

(მის)კომუნიკაცია კონფლიქტით გაყოფილ საზოგადოებებს შორის

**ანალიტიკური
სტატიების კრებული**

გამომცემლის წინასიტყვაობა

ჰაინრიჰ ბიოლის ფონდის თბილისის ოფისი 2018 წლიდან ახორციელებდა საგანმანათლებლო პროექტს – „ომი და მშვიდობა“ აღნიშნული პროექტის ფარგლებში, ბაკალავრიატისა და მაგისტრატურის სტუდენტებს, რომლებიც სოციალურ-პოლიტიკური, ჰუმანიტარული მეცნიერებებისა და სამართლის მიმართულებით სწავლობდნენ, ჰქონდათ შესაძლებლობა, დასწრებოდნენ ლექციებს კონფლიქტების შესახებ არსებული თეორიული მიდგომების, საქართველოს სამშვიდობო პოლიტიკის, გენდერისა და კონფლიქტის ურთიერთმიმართების და სხვა საკითხების შესახებ. გარდა ამისა, 2020 წლის დასაწყისში მომზადდა საბაზისო სახელმძღვანელო მშვიდობის და კონფლიქტების სწავლების შესახებ, რომელიც, ერთი მხრივ, შეიძლება იყოს სასარგებლო რესურსი სტუდენტების, მკვლევარებისა და ახალგაზრდა პროფესიონალებისთვის მშვიდობისა და კონფლიქტების კვლევებზე სამუშაოდ, ხოლო, მეორე მხრივ, აღნიშნული სახელმძღვანელოს გამოცემით გვსურდა კონფლიქტების კვლევების აკადემიური დისციპლინის განვითარების ხელშეწყობა საქართველოში.

2020 წლის სალექციო კურსის „ომი და მშვიდობა“ ფარგლებში, მომზადდა ახალი ანალიტიკური სტატიების კრებული – **(მის)კომუნიკაცია კონფლიქტით გაყოფილ საზოგადოებებს შორის**. იგი ეხება ისეთ მნიშვნელოვან საკითხებს, როგორებიცაა მასმედიის როლი კონფლიქტით გაყოფილ საზოგადოებებში, ინდივიდუალური გამოხატვის ფორმები ფეისბუქზე, ლუგარის ცენტრზე რუსულ-ოსური დეზინფორმაციული შეტევის გავლენა სოციალური მედიის ქართველ მომხმარებელთა წარმოდგენებზე ცხინვალის შესახებ და კამპანიებისა და საპროტესტო აქციების მნიშვნელობა. აღნიშნული ანალიტიკური სტატიები მოიცავს ომისა და მშვიდობის გაშუქების სხვადასხვა საკითხს, კონფლიქტისადმი მგრძნობიარე ჟურნალისტიკას, სოციალურ მედიაში გამოხატვის ფორმებს, სხვადასხვა კამპანიების არსსა და მათ მიმართ საზოგადოების დამოკიდებულებებს.

უნდა აღინიშნოს, რომ კონფლიქტების გაშუქების დროს ჟურნალისტები არაერთი გამოწვევის წინაშე დგანან. უპირველეს ყოვლისა, მათი როლი უმნიშვნელოვანესია წყაროების სანდოობის გადამოწმებისა და კონტექსტის ახსნის თვალსაზრისით, რაც ასევე ძალიან მნიშვნელოვანია დეზინფორმაციასთან ბრძოლის პროცესშიც. საომარი მოქმედებების გაშუქების გარდა, მედიის წარმომადგენლებს მეტად მნიშვნელოვანი ფუნქცია აკისრიათ პოსტკონფლიქტურ პერიოდში ომით დაზარალებულ საზოგადოებებს შორის ნდობის აღდგენის საქმეში. ასეთ შემთხვევებში, სხვადასხვა მედიაორგანიზაცია კონფლიქტებთან დაკავშირებულ საკითხებზე საჯარო დიალოგის წარმოებისთვის საზოგადოებას თავის ონლაინპლატფორმას სთავაზობს. კიდევ ერთი აქტუალური თემაა სოციალური მედია, რომელიც სულ უფრო და უფრო ხშირად გამოიყენება, მაგალითად, საქართველოში, მიმდინარე მოვლენების თაობაზე საკუთარი პოზიციების დასაფიქსირებლად თუ სხვადასხვა საპროტესტო აქციის ორგანიზებისთვის. შესაბამისად, ჩვენ თვალს ვადევნებთ სამოქალაქო ჟურნალისტიკის როლის გაზრდას, მათ შორის, ომისა და მშვიდობის საკითხების გაშუქების კუთხით.

გამომდინარე იქიდან, რომ სამხრეთ კავკასიაში, გეოპოლიტიკური და რეგიონული კონტექსტის გათვალისწინებით, მუდმივად ცვალებადი და დაძაბული გარემოა, კონფლიქტის ტრანსფორმაციის მიმართულებით მუშაობა კიდევ უფრო გართულებულია. ასეთი ვითარება კონფლიქტის მხარეებს შორის არსებული დიალოგის შესაძლებლობებს ზღუდავს და მეტ გაუცხოებას წარმოშობს. ხშირად, ამ გაუცხოებას თან ახლავს ინფორმაციის ნაკლებობა, რაც პროპაგანდას და ცრუ ახალ ამბებს (ფეიკ ნიუსებს) უხსნის გზას. ჩვენ ვფიქრობთ, რომ აუცილებელია, ერთი მხრივ, მხარი დავუჭიროთ დამოუკიდებელ მედიაორგანიზაციებს კონფლიქტით დაზარალებული საზოგადოებების ყოველდღიურობის გაშუქებაში, მეორე მხრივ კი – ანალიტიკური პუბლიკაციების მომზადებას კონფლიქტისადმი მგრძნობიარე ჟურნალისტიკის და კონფლიქტებთან დაკავშირებული საკითხების თაობაზე გამომხატვის ფორმების (როგორც ონლაინკამპანიების, ასევე საპროტესტო აქციების) შესახებ.

შტეფან მაისტერი

ლილია ჩიხლაძე

დირექტორი

პროგრამის კოორდინატორი

ჰაინრიჰ ბიოლის ფონდის თბილისის ოფისი – სამხრეთ კავკასიის რეგიონი

სარჩევი

- 05 მასმედია კონფლიქტით გაყოფილ საზოგადოებებში
- 15 კონფლიქტით გაყოფილი საზოგადოებების წარმომადგენლების ინდივიდუალური გამოხატვის ფორმები სოციალურ ქსელში (Facebook)
- 25 ლუგარის ცენტრზე რუსულ-ოსური დებინ-ფორმაციული შეტევის გავლენა სოციალური მედიის ქართულ მომხმარებელთა წარმოდგენებზე ცხინვალის შესახებ
- 34 კამპანიებისა და აქციების მნიშვნელობა კონფლიქტით გაყოფილ საზოგადოებებში

მასმედია
კონფლიქტით
გაყოფილ
საზოგადოებებში

მასმედია კონფლიქტით გაყოფილ საზოგადოებაში

ქეთევან მურუსიძე

„ყოველთვის არსებობს სხვა გზა იმის მოსაყოლად,
რა მოხდა სინამდვილეში“
აიშა დემეთ ათაი

“There are always other ways of
telling “what really happened.”
Ayça Demet ATAY

საზოგადოებრივი აზრის ფორმირების პროცესში მასმედიის როლი კონფლიქტებისა და კონფლიქტით გაყოფილი საზოგადოებების გაშუქებისას განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს. ფიზიკური და ემოციური საფრთხის გათვალისწინებით, ჟურნალისტების საომარ პირობებში მოქმედების, ახალი ამბის თუ რეპორტაჟის მომზადების საკმაოდ ბევრი გზამკვლევი არსებობს. თუმცა, როგორ უნდა გაშუქდეს გაჭიანურებული კონფლიქტი (protracted conflict) და მის გამო დაშორიშორებული საზოგადოებები ეთიკის პრინციპების დაცვით ისე, რომ გაუცხოებასა და დაპირისპირების გაღრმავებას ხელი არ შეუწყოს, ჯერ კიდევ შესწავლის სფეროა. წლებია, ქართულ მედიასაშუალებებს სწორედ გაჭიანურებული კონფლიქტ(ებ)ის რეალობაში უწევთ მუშაობა და ამიტომ, მნიშვნელოვანია ამ თემაზე დისკუსიის დაწყება.

ქეთევან მურუსიძე - მშვიდობისა და კონფლიქტების მკვლევარი. ბრედფორდის უნივერსიტეტის მშვიდობის, კონფლიქტებისა და განვითარების მაგისტრი. კვლევისა და ანალიზის მიმართულებით თანამშრომლობს ჰაინრიხ ბოლის ფონდის თბილისის ოფისსა და ლევან მიქელაძის სახელობის ფონდთან.

მასმედიის როლი კონფლიქტის გაშუქებისას

აკადემიურ წყაროებში კონფლიქტურ სიტუაციებში მასმედიის როლს სხვადასხვაგვარად განიხილავენ. მკვლევართა ნაწილი ყურადღებას უარყოფით გავლენებზე ამახვილებს, როგორებიცაა მედიის საშუალებით მტრობის გაღვივება, ძალადობის წაქეზება და გაყოფის პოლიტიკის წახალისება (Betz and Williams, 2017). მეორე ნაწილი კი მის დადებით პოტენციალს წარმოაჩენს, რაც ძალადობის თავიდან აცილების, მხარეების ერთმანეთთან დაახლოების, კონფლიქტის მრავალმხრივი გააზრებისა და მისი მოგვარების თანმიმდევრული ხედვის შემუშავებაზე გავლენაში გამოიხატება (Puddephatt, 2006). თუმცა, კონფლიქტურ გარემოში საზოგადოებისთვის ამომწურავი, სანდო და მიუკერძოებელი ინფორმაციის მიწოდება მედიის საზოგადოდ აღიარებული ფუნქციაა (Buromensky et al., 2016).

დღის წესრიგის განსაზღვრისა და საზოგადოებრივი აზრის ჩამოყალიბების ფუნქციებით (Framing function) მედიასაშუალებებს კონფლიქტისა და მშვიდობის პროცესებზე ზეგავლენის სხვადასხვა შესაძლებლობა აქვს (Sidahmed et al., 2010). მაგალითად, ჰუმანიტარული კრიზისებისა თუ კონფლიქტით დაზარალებული მოსახლეობის პრობლემების უწყვეტი გაშუქებით, ჟურნალისტს შეუძლია, გადაწყვეტილების მიმღებ პირებს ქმედითი ნაბიჯების გადადგმა აიძულოს. მასმედიის ამ „განგაშის ფუნქციას“ ხშირად „CNN-ის ეფექტსაც“ უწოდებენ, რასაც დაშავებული თუ დაზარალებული ადამიანების დახმარებაში დიდი წვლილი შეაქვს.

მეორე ფუნქციით, საზოგადოებრივი აზრი მასმედიის მიერ ყურადღების ცენტრში მოქცეული ფაქტებისა და მოვლენების გაშუქებით ყალიბდება. ამიტომ, კონფლიქტის თემებზე მასალის მომზადებისას რა პერსპექტივით ხედავს პროცესებს და რას აქცევს ყურადღებას თავად ჟურნალისტი, ადამიანებში კონფლიქტის აღქმასა და განწყობებზე მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს. საბოლოოდ, სწორედ მედიით გავრცელებული კადრები და ინფორმაცია ილექება მეხსიერებაში, რაც ხელს უწყობს კონფლიქტისა თუ მშვიდობის ნარატივის ჩამოყალიბებას.

ავტორისგან:

მოცემულ ნაშრომში მედიის როლი მშვიდობის მშენებლობისა და კონფლიქტების ტრანსფორმაციის პერსპექტივით არის წარმოდგენილი. ავტორს არ აქვს ახალი ამბისა თუ რეპორტაჟის მომზადების გამოცდილება, თუმცა ჟურნალისტური საქმიანობის სირთულეს აცნობიერებს. სირთულეებისა და გამოწვევების გათვალისწინებით, მოცემული ნაშრომი ჟურნალისტებსა და სფეროს მკვლევარებს შორის დისკუსიის დაწყებას ისახავს მიზნად.

„გულისა და გონების მანიპულაციის“ ეს უნარი თანამედროვე კონფლიქტების ირ- გვლივ ადგილობრივი და საერთაშორისო საზოგადოების მობილიზებისთვის აქტი- ურად გამოიყენება. „საინფორმაციო ომში“ ჩართული ჟურნალისტები, ერთი მხრივ, სანდოობისა და მიუკერძოებლობის პრინციპების უგულვებელყოფით კონფლიქტის გაღვივებას ხელს უწყობენ; მეორე მხრივ, თავად ხდებიან მოწყვლადები პროპაგა- ნდისა და დეზინფორმაციის გამავრცელებელი როგორც შიდა, ისე გარე მოთამაშეების წინაშე.

ამ მხრივ, სენსაციონალიზმზე აგებული ჟურნალისტიკა, სადაც კონტექსტის გათ- ვალისწინებით მოვლენების მრავალმხრივ გააზრებას ნაკლები დრო ეთმობა, დე- ზინფორმაციის სამსახურების მიერ კარგად დამუშავებულ „საინფორმაციო ომში“ განსაკუთრებით დაუცველია. არსებული პრაქტიკით, დეზინფორმაციის ავტორები რადიკალური ჯგუფების გაძლიერებას ეროვნულ (ნაციონალისტურ) გრძნობებსა და განსხვავებებზე აპელირებით ცდილობენ (კვახაძე, 2018). მეორე მხრივ, ემოციების გა- მომწვევი და ნეგატიური განვითარების მქონე ამბები უფრო მეტ ყურადღებას იქცევს და, შესაბამისად, ახალი ამბების თემა ხდება (Atay, 2017; Betz and Williams, 2017). საბოლოოდ, ორივე ტენდენცია კონფლიქტურ გარემოს კიდევ უფრო ამძაფრებს.

„საინფორმაციო ომში“ ჩართული მასმედია კონფლიქტთან დაკავშირებულ ამბებს, ძირითადად, „მსხვერპლის“ ან „თავდაცვის“ პოზიციიდან აშუქებს. პირველი მოდელის მიხედვით, ეთნიკური ჯგუფი, რომელსაც ჟურნალისტი მიეკუთვნება, მსხვერპლად არის წარმოდგენილი. მიუხედავად იმისა, რომ კონფლიქტი ორივე მხარეს მცხოვრებ- ლებს აზარალებს, ამ შემთხვევაში, მხოლოდ ერთი მხარის ტრაგედიის ადამიანური ისტორიები გადმოიცემა. „თავდაცვის მოდელი“ უფრო ხშირად გამოიყენება მაშინ, როცა ჟურნალისტის ეთნიკური ჯგუფის მოქმედება უფრო მეტ სიკვდილს იწვევს და ძალის ნებისმიერი ფორმით გამოყენება თავდაცვის მიზნებით მართლდება. კონფლიქ- ტის თეორიის მიხედვით, ეს მიდგომა კონფლიქტის გამწვავებას (ესკალაციას) და დე- სტრუქციული ქცევების წახალისებას უწყობს ხელს. ამ მოდელით, კომპლექსური კონ- ფლიქტური მდგომარეობა ნულოვანი ჯამის (zero-sum) ხედვამდე დაიყვანება, სადაც ერთის წარმატება აუცილებლად მეორის მარცხს იწვევს და პირიქით (Reuben, 2009).

„მსხვერპლის“ და/ან „თავდაცვის“ მოდელით კონფლიქტებთან დაკავშირებული ამბის გაშუქება „სხვების“ (კონფლიქტის მეორე მხარის) მარგინალიზებასა და დეჰუ- მანიზაციას იწვევს, რაც დაპირისპირებულ მხარეებს ერთმანეთისგან კიდევ უფრო აშორებს. კონფლიქტის გაღვივებაში მედიის უარყოფითი როლის შესახებ ხშირად იუგოსლავიის მაგალითი მოჰყავთ, სადაც ჟურნალისტების მიერ წაქეზებულმა ნაცი- ონალიზმმა ერთ დროს მშვიდობიან თანამოქალაქეებს შორის გაუცხოებასა და დაპი- რისპირებას ხელი შეუწყო (Puddephatt, 2006).

გაჭიანურებული კონფლიქტის თავისებურებები და მასმედია

გაჭიანურებული კონფლიქტების, როგორებიცაა ქართულ-აფხაზური და ქართულ-ო- სური, პირობებში ჟურნალისტური საქმიანობა დამატებითი გამოწვევების წინაშე დგას. ასეთი კონფლიქტების გაშუქების ტვირთი, ძირითადად, ადგილობრივ მედიასაშუალე- ბებს აწევს, რადგან ხანგრძლივი პერიოდით უცხოური მედიის ყურადღების შენარჩუ- ნება რთულია. ამასთან, ვინაიდან კონფლიქტების გაშუქება ხშირად ომის გაშუქება- სთან ასოცირდება, გაჭიანურებულ კონფლიქტებზე ახალი ამბისა თუ რეპორტაჟის მომზადების ცალკე სპეციალიზებული გზამკვლევი არ არსებობს. მიუხედავად ამისა, ასეთ გარემოშიც მედიის საქმიანობას კონფლიქტისა და მშვიდობის დინამიკაზე განსა- კუთრებული გავლენა აქვს.

ძალადობრივი კონფლიქტები დაპირისპირებულ მხარეებს კიდევ უფრო აშორებს ერთმანეთს, მაგრამ გაჭიანურებული კონფლიქტები საზოგადოების ხანგრძლივი პე- რიოდით გაყოფასა და, ზოგჯერ, ერთმანეთისგან იზოლირებას იწვევს. კონფლიქტით გაყოფილ საზოგადოებებში, სადაც პირდაპირი კომუნიკაციის, შეხვედრების, მოვლე- ნებისა და ფაქტების საკუთარი თვალთვალის ნახვისა თუ გადამოწმების შესაძლებლობა

**გაჭიანურებული
კონფლიქტი
(Protracted Conflict)**
ხანგრძლივი, მოუგ-
ვარებელი და რთუ-
ლად მოსაგვარებელი
კონფლიქტი, რომელიც
ხშირად ძალადობრივი
ფორმით გამოვლი-
ნდება და საზოგა-
დოებრივ ჯგუფებს
შორის საბაზისო
საჭიროებებზე (უსა-
ფრთხოება, აღიარება,
მიმდებლობა, პოლი-
ტიკურ ინსტიტუტებზე
თანაბარი წვდომა
და ეკონომიკური
თანამონაწილეობა)
შეუთანხმებლობით
ხასიათდება. – ედვარდ
აზარის (Edward Azar)
თეორიის მიხედვით

ნაკლებია (ან არ არსებობს), ჟურნალისტები კომუნიკაციის მთავარი ხიდის როლს ასრულებენ. ამიტომ, მასმედიის საზოგადოებრივი აზრის ჩამოყალიბების ფუნქცია განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს. გაყოფილ მხარეებს ერთმანეთზე დადებითი ან უარყოფითი წარმოდგენა საინფორმაციო საშუალებებით გადმოცემული ამბებით ექმნებათ. ამიტომ, კონფლიქტთან დაკავშირებული ამბის გაშუქების სწორი ვექტორის განსასაზღვრად გაჭიანურებული კონფლიქტის თავისებურებების გათვალისწინება აუცილებელია.

საომარი მოქმედებების შეჩერებასთან ერთად, ხშირად, საერთაშორისო მედია კონფლიქტის ზონას ტოვებს, ხოლო ადგილობრივი ჟურნალისტები ომის შედეგად გაყოფილ საზოგადოებაში აგრძელებენ მუშაობას. როცა ეს გაყოფა ხანგრძლივდება, რაც ქართულ რეალობაში უკვე ათეულ წლებს ითვლის, ჟურნალისტს ასეთ კონფლიქტთან თანაცხოვრება უწევს, ყოველდღიურობის ნაწილად იქცევა და, შესაბამისად, ყურადღების მარაგი უფრო ხანგრძლივ პერიოდზე ნაწილდება. ასეთ პირობებში, მიმდინარე მოვლენების გაშუქებისას, დაპირისპირებული აქტორების ინტერესისა და მიზნების დანახვა და კონფლიქტის ნარატივის ფოკუსის სწორად განსაზღვრა კიდევ უფრო რთულდება. განსაკუთრებით მაშინ, როცა კონფლიქტი მრავალგანზომილებიანია (ქართულ-რუსული, და ქართულ-აფხაზური, ქართულ-ოსური). გარდა ამისა, პროფესიული დამოუკიდებლობისა და მიუკერძოებლობის შენარჩუნება ჟურნალისტისთვის დამატებითი გამოწვევაა. საფრთხე, რომ ჟურნალისტი რომელიმე მხარეს მიემხრობა და ახალ ამბავს მიკერძოებულად გადმოსცემს, სუბიექტური და ობიექტური ფაქტორებით ხასიათდება. პირველი, ჟურნალისტის ეთნიკური მიკუთვნებულობა მნიშვნელოვან როლს თამაშობს (იხ. წინა ქვეთავი); მეორე, კონფლიქტის გამყოფი ხაზის მეორე მხარესთან პირდაპირი წვდომა შეზღუდულია და მათი საჭიროებების, ინტერესის, პოზიციის შესახებ ინფორმაციის მოპოვება რთულდება (Puddephatt, 2006).

ძალადობრივი და გაჭიანურებული ფაზების მიხედვით მხარეების კონფლიქტის სტრატეგია განსხვავებულია. შესაბამისად, განსხვავებულია „საინფორმაციო ომის“ მიდგომებიც. შეიარაღებული დაპირისპირების დროს მთავარი აქცენტი საომარ მოქმედებებზეა გადატანილი და „საინფორმაციო ომიც“ ამ მიმართულებით ფართო საზოგადოების განწყობების შექმნას ისახავს მიზნად. გაჭიანურებულ კონფლიქტს ცხოვრების ჩვეულ რეჟიმში შემოაქვს კონფლიქტის ელემენტი და „საინფორმაციო ომის“ ერთ-ერთი მთავარი მიზანი მიმდინარე მოვლენებზე გავლენის მოხდენა შეიძლება იყოს, როგორცაა სოციალური, პოლიტიკური, რეგიონული თუ საერთაშორისო პროცესები.

აღსანიშნავია, რომ კონფლიქტით გამოწვეული პირდაპირი კომუნიკაციის არხების სიმცირე სტერეოტიპების შესაქმნელად და დეზინფორმაციის გასავრცელებლად განსაკუთრებით ნოყიერ ნიადაგს ქმნის. გაყოფილი საზოგადოების ორივე მხარე მოწყვლადია პროპაგანდის წინაშე. ამასთან, როცა პიროვნული და სოციალური კავშირები (თუნდაც სოციალურ ქსელში „მეგობრობა“) მცირდება, საზოგადოებები ერთმანეთის შესახებ წარმოდგენებს მასმედიის საშუალებით იქმნიან. შესაბამისად, მსგავსად საომარი ვითარებისა, ასეთ გარემოშიც მასმედიაზე კონტროლის მოპოვება კონფლიქტში ჩართული ყველა აქტორის პრიორიტეტია, მათ შორის, დეზინფორმაციის ავტორების (Puddephatt, 2006). საქართველოს კონტექსტში გასათვალისწინებელია ისიც, რომ აფხაზეთსა და სამხრეთ ოსეთში/ცხინვალის რეგიონში რუსული საინფორმაციო ველი დომინირებს. თუმცა ეს არ ნიშნავს იმას, რომ ქართული მხარე რუსული გავლენებისგან დაცულია, რაზეც ბოლო პერიოდის კვლევებიც მიუთითებს (ავალიშვილი et al., 2016; კინწურაშვილი, 2016). სხვადასხვა მედიასაშუალება ამ პროცესში გაცნობიერებულად ან გაუცნობიერებლად შეიძლება ჩაერთოს.

გაჭიანურებულ კონფლიქტთან დაკავშირებული მრავალმხრივი სირთულეების გამო, ასეთ რეალობაში ჟურნალისტური საქმიანობა რთული და საპასუხისმგებლოა. ქვემოთ განხილული ორი მაგალითი, ე.წ. ბორდერიზაცია და გამყოფ ხაზებთან დაპატიმრებები, საქართველოში კონფლიქტების გაშუქების ნაკლებად გაცნობიერებულ საფრთხეებს წარმოაჩენს.

„ბორდერიზაციის“, სხვაგვარად – „მსოფლიო ოკუპაციის“, გაშუქება

სამხრეთ ოსეთის/ცხინვალის რეგიონისა და აფხაზეთის ადმინისტრაციულ სასაზღვრო ხაზებთან მავთულხლართების გავლების პროცესი, რომელსაც ქართული მხარე „მცოცავ ოკუპაციას“ უწოდებს, 2009 წელს დაიწყო და 11 წელია სხვადასხვა ინტენსივობით გრძელდება.

ე.წ. ბორდერიზაცია ტერიტორიის ფიზიკურ გაყოფასთან ერთად ადგილზე მცხოვრები მოსახლეობის, მათ შორის, ოჯახის წევრებისა და ნათესავების დაშორიშორებას იწვევს. პროცესი განსაკუთრებით მტკივნეულია ადგილობრივი მოსახლეობისთვის, რადგან მათ სახლ-კარისა და სახნავ-სათესი მიწების დატოვება უწევთ. ინდივიდუალური ისტორიებისა თუ ადგილზე გავლებული მავთულხლართების შესახებ ქართული საზოგადოება, ძირითადად, სხვადასხვა საინფორმაციო საშუალებებით იგებს. თუმცა ეს თემა სპორადულად, გამყოფ ხაზებთან განახლებული აქტივობის მიხედვით შუქდება და სენსაციონალიზმის ელემენტებს მოიცავს.

საკითხის მკვლევრებისა და საერთაშორისო ორგანიზაციების დაკვირვებით, ე.წ. ბორდერიზაციის პროცესი ქართულ საზოგადოებაში დაუცველობის, გაურკვევლობისა და უმედობის განცდებს წარმოშობს. ამის ერთ-ერთი მიზეზი ისიც არის, რომ მოსახლეობამ არ იცის, შემდეგი ე.წ. საზღვრის მონიშვნას და შემოსაზღვრას რუსული სამსახურები როდის გადაწყვეტენ (AmnestyInternational, 2018; გაფრინდაშვილი et al., 2019). პროცესის მიმართ ემოციური დამოკიდებულება სხვადასხვა ფორმით (საპროტესტო აქციები, პერფორმანსები) ვლინდება.

ასეთ პირობებში, როგორ შეიძლება გაშუქდეს ე.წ. ბორდერიზაცია ისე, რომ საზოგადოებების კიდევ უფრო გაუცხოებასა და აგრესიული განწყობების გაღრმავებას ხელი არ შეუწყოს?

ერთ-ერთი მიდგომა იმისთვის, რომ საზოგადოება მუდმივი ემოციური წნეხიდან გამოვიდეს, მაგრამ პრობლემის სირთულე აქტუალური დარჩეს, ე.წ. ბორდერიზაციის კონფლიქტის ერთ-ერთ გამოვლინებად და დაპირისპირებული მხარის სტრატეგიის ნაწილად განიხილვა. შესაბამისად, მასალის მომზადების დროს მნიშვნელოვანია, ჟურნალისტიკა კონფლიქტის კონტექსტის ანალიზის მეთოდები გამოიყენოს და შემდეგი კითხვები დასვას:

- რა ფაქტორებთან არის დაკავშირებული ე.წ. ბორდერიზაციის ინტენსივობა და გააქტიურება?
- რატომ არის ე.წ. ბორდერიზაცია დროში გაწელილი პროცესი?
- ვის ინტერესებშია ქართული საზოგადოების ემოციურად არასტაბილურ და დაუცველ მდგომარეობაში ყოფნა?
- არის თუ არა ე.წ. ბორდერიზაცია კონფლიქტის მეორე მხარის (ამ შემთხვევაში, რუსეთის) „საინფორმაციო ომის“ ნაწილი?
- საკითხის სპორადული და სენსაციონალიზმით დატვირთული გაშუქება ხელს ხომ არ უწყობს კონფლიქტის მეორე მხარის „საინფორმაციო ომის“ მიზნებს?
- რამდენად შეუძლია მასმედიას, თავისი დღის წესრიგის განსაზღვრის ფუნქცია ე.წ. ბორდერიზაციით დაზარალებული მოსახლეობის პრობლემების გასაშუქებლად გამოიყენოს?

ამ და კონფლიქტთან დაკავშირებულ სხვა საკითხებზე ობიექტური და ფაქტებზე დაფუძნებული ინფორმაციის მიწოდება, საკითხის ემოციურთან ერთად რაციონალურ ქრილში განხილვას დაეხმარება.

კონფლიქტების გაყოფი საზებთან თავისუფალი გადაადგილების შეზღუდვა

ქართულ კონტექსტში გაჭიანურებული კონფლიქტის კიდევ ერთი გამოვლინება გამყოფი ხაზის მიმდებარედ და მისი გადაკვეთის მცდელობისას ადამიანების დაპატიმრებებია. აღსანიშნავია, რომ ქართულ მედიასივრცეში ასეთი ფაქტები, ძირითადად, მხოლოდ ქართული მხარის პერსპექტივიდან შუქდება. კერძოდ, ახალ ამბებსა და გადაცემებს საქართველოს კონტროლირებად ტერიტორიაზე ან კონფლიქტურ რეგიონებში გადასვლის მსურველი მოქალაქეების დაჭერის ფაქტებზე ამზადებენ. ეს ქართულ საზოგადოებაში აგრესიას, დაძაბულობასა და დაუცველობის განცდას ზრდის, რაც კონფლიქტის კიდევ უფრო ამწვავებს და სამშვიდობო განწყობებს ამცირებს. თუმცა გამყოფი ხაზთანზე აპატიმრებენ როგორც ქართველებს, ისე აფხაზებსა და ოსებს.

კონფლიქტის გამყოფი ხაზებთან დაპატიმრებების ცალმხრივი და ორმხრივი გაშუქების მაგალითების შედარება პრობლემის აღქმის განსხვავებულ პერსპექტივებს უკეთ წარმოაჩენს:

- 2016 წელს სამხრეთ ოსეთის/ცხინვალის რეგიონის გამყოფი ხაზის გადაკვეთის მცდელობისთვის სულ 134 ქართველი დააკავეს;
- 2016 წელს სამხრეთ ოსეთის/ცხინვალის რეგიონის გამყოფი ხაზის გადაკვეთის მცდელობისთვის სულ 549 ადამიანი დააკავეს, აქედან ცხინვალის რეგიონიდან საქართველოს დანარჩენ ტერიტორიაზე გადმოსვლის მსურველი 325 ოსი და საქართველოს კონტროლირებადი ტერიტორიიდან ცხინვალის რეგიონში შესვლის მსურველი 133 ქართველი (დანარჩენი დაკავებულები უცხო ქვეყნების და რუსეთის მოქალაქეები იყვნენ).

გაშუქების ეს ჰიპოთეტური მაგალითები თბილისიდან და ცხინვალიდან მიღებულ რეალურ სტატისტიკას ეყრდნობა. მსგავსი მონაცემები მოიპოვება ქართულ-აფხაზური გამყოფი ხაზის გადაკვეთისთვის დაპატიმრებულების შესახებაც (Amnesty International, 2018).

საკითხის სხვადასხვა მხრიდან გაშუქება აჩვენებს, რომ ე.წ. ბორდერიზაციის მსხვერპლი მხოლოდ ქართველები არ არიან. ის ასევე მიუთითებს, რომ ერთმანეთთან კომუნიკაციის სურვილი თუ საჭიროება კონფლიქტის ორივე მხარეს არსებობს. დამატებით, ის ცხადად წარმოაჩენს რუსეთის დესტრუქციულ როლს ქართულ-აფხაზურ და ქართულ-ოსურ ურთიერთობებში.

თავისუფალი გადაადგილების შეზღუდვასთან დაკავშირებული საკითხების ცალმხრივი გაშუქება კონფლიქტის მეორე მხარეს მცხოვრები მოსახლეობის, მათ შორის, ეთნიკურად ქართველების, პრობლემებს უგულვებელყოფს. სხვადასხვა კვლევის მიხედვით, სწორედ გალსა და ახალგორში მცხოვრები ეთნიკური ქართველები კვეთენ ყველაზე ხშირად გამყოფი ხაზს და, შესაბამისად, არსებული შეზღუდვებით უფრო მეტად ზარალდებიან. მოუგვარებელი კონფლიქტები მათ ყოველდღიურ სოციალურ, პოლიტიკურ, ეკონომიკურ თუ მენტალურ მდგომარეობას განსაზღვრავს (Amnesty International, 2018; ბოკუჩავა, 2020). მიუხედავად ამისა, ქართული მასმედია ამ ადამიანების პრობლემებს ნაკლებად იცნობს და ძირითადად ტრაგედიების გაშუქებით შემოიფარგლება. მაგალითად, 2020 წელს აფხაზეთის მხრიდან მდინარე ენგურის გადმოკვეთის მცდელობისას 2 ადამიანი დაიღუპა. ამ ამბის გაშუქებამ ქართულ საზოგადოებას გალის რაიონის მოსახლეობის თავისუფალი გადაადგილების პრობლემა შეახსენა.

კონფლიქტებით გაყოფილ საზოგადოებებს შორის გადაადგილების საკითხის უფრო სრულყოფილი გაშუქებისთვის, გამყოფი ხაზის გადაკვეთის საერთო რაოდენობისა და დაპატიმრებების წილის შედარება შეიძლება. მაგალითად, 2018 წლის მონაცემებით, ენგურის ხიდს ყოველდღიურად დაახლოებით 3,000 ადამიანი კვეთდა, ხოლო ქართულ-აფხაზურ გამყოფი ხაზზე გადასვლისთვის 28 ადამიანი დააპატიმრეს (ქართული მხარის ოფიციალური ინფორმაციით) (Amnesty International, 2018). ამ ინფორმაციით ჩანს, რომ მიუხედავად გადაადგილების შეზღუდვით ბარიერებისა და ადამიანის უფლებების დარღვევისა, კონფლიქტის სხვადასხვა მხარეს დარჩენილ საზოგადოებებს შორის ურთიერთობა გრძელდება.

კონფლიქტისადმი მგრძნობიარე ჟურნალისტიკა

განხილული მაგალითები აჩვენებს, რომ კონფლიქტთან დაკავშირებული საკითხების გაშუქებისას, მნიშვნელოვანია კონფლიქტისა და კონტექსტის ანალიზის მეთოდების ცოდნა და საკითხის მრავალმხრივი გადმოცემა. გაჭიანურებული კონფლიქტების თავისებურებების გათვალისწინებით, ჟურნალისტს, მოვლენებზე სანდო ინფორმაციის მოძიების გარდა, ფაქტების მიღმა ხედვა და ტენდენციების შემჩნევა უნდა შეეძლოს. თუმცა ამისთვის მას სპეციალური მომზადება სჭირდება, რათა „პროცესების გრძელვადიანი განვითარების დანახვა და გადმოცემა შეძლოს და მხოლოდ ცალკეული შემთხვევების გაშუქებით არ შემოიფარგლოს“ (Galtung and Ruge, 2016).

ამ მიმართულებით, მედიის კონფლიქტურ სიტუაციებში მუშაობის რამდენიმე ურთიერთთავსებადი მიდგომა არსებობს, მათ შორის, ეთიკური გაშუქების სტანდარტები (Puddephatt 2006), კონფლიქტისადმი მგრძნობიარე ჟურნალისტიკა (Howard, 2004; Buromensky et al., 2016) და მშვიდობის ჟურნალისტიკა (Lynch, 2014; Abunales, 2016).

საქართველოში ჟურნალისტური ეთიკის ქარტია კონფლიქტების გაშუქების სახელმძღვანელო წესებს არ გამოყოფს და არც დეტალურ მიმართულებას აძლევს მედიის წარმომადგენლებს, როგორც ამას ტერორიზმის, სიძულვილის ენისა თუ პორნოგრაფიის გაშუქების შემთხვევაში აკეთებს (ეთიკის ქარტია no date). ქარტიის I, III და VII პრინციპი მხოლოდ ზოგადი მიმართულების მიმცემია. ქართულ ენაზე მხოლოდ ომისა და მშვიდობის გაშუქების ინსტიტუტის (IWPR) მიერ მომზადებული „მშვიდობის გაშუქების ექვსი სავალდებულო წესი ჟურნალისტებისთვის“ მოიძებნება (IWPR no date). მიუხედავად იმისა, რომ მედიის განვითარების ფონდის 2012 წლის კვლევა ქართულ მედიაში კონფლიქტის გაშუქების საკმაოდ პრობლემურ ტენდენციებს აჩვენებს (ხუციძე, 2012), ამ მიმართულებით კვლევისა და სახელმძღვანელო რესურსების სიმწირე გამოწვევად რჩება.

კონფლიქტისადმი მგრძნობიარე გაშუქება ყურადღებას ამახვილებს კონფლიქტებში ჟურნალისტებისა და მედიასაშუალებების როლისა და პასუხისმგებლობის გააზრებაზე (Howard, 2004; Buromensky et al., 2016). ეს მიდგომა „არ ავნო“ (Do No Harm) პრინციპს ეფუძნება და კონფლიქტის ესკალაციისა და მშვიდობის მშენებლობის პროცესში მედიის მუშაობის ყველა შესაძლო შედეგისა და გავლენების გაანალიზებასა და გათვალისწინებას გულისხმობს (Betz and Williams, 2017; Grim, 2017). პასუხისმგებლობის გააზრებასთან ერთად, ეს მიდგომა ჟურნალისტს კონფლიქტის სირღმისეულ, მრავალმხრივ და მიუკერძოებელ გაშუქებაში ეხმარება. ამისთვის კი მედიის კონკრეტულ პასუხისმგებლობებს გამოყოფს (Buromensky et al., 2016):

- კონფლიქტის აღქმის/გაგების პასუხისმგებლობა
- თანასწორი გაშუქების პასუხისმგებლობა (იგულისხმება კონფლიქტის სხვადასხვა მხარე)
- კონფლიქტის გამომწვევი მიზეზებისა და კონტექსტის გაშუქების პასუხისმგებლობა
- ადამიანური პერსპექტივით გაშუქების პასუხისმგებლობა
- მშვიდობის მშენებლობის პროცესების/სამუშაოების გაშუქების პასუხისმგებლობა
- მედიის გავლენის შემჩნევისა და გააზრების პასუხისმგებლობა.

აღსანიშნავია, რომ კონფლიქტისადმი მგრძნობიარე მიდგომები თანამედროვე მშვიდობის მშენებლობისა და კონფლიქტების ტრანსფორმაციის საკითხებზე მომუშავე ორგანიზაციებისა და პრაქტიკოსების მიერ გამოცდილებებზე დაყრდნობით არის შესწავლილი და სამოქმედო სტანდარტად მიიჩნევა (Anderson, 1999). ასევე, ჩამოთვლილი პასუხისმგებლობები და IWPR-ის მიერ ნაზგასმული სავალდებულო წესები საერთო პრინციპს ეფუძნება.

კონფლიქტისადმი მგრძნობელობა (Conflict Sensitivity)

– გულისხმობს ორგანიზაციის საქმიანობისა და კონფლიქტის გარემოს (context) ორმხრივი ურთიერთგავლენის სიღრმისეულ გააზრებას და კონფლიქტზე ამ საქმიანობის უარყოფითი გავლენების შემცირების, ხოლო დადებითი გავლენების მაქსიმალიზაციისკენ სწრაფვას. ამისთვის საჭიროა:

- კონფლიქტის მუდმივად ცვალებადი გარემოს შესწავლა
- ორგანიზაციის საქმიანობისა და კონფლიქტის გარემოს ურთიერთმიმართების შესწავლა
- მიღებული ცოდნის მიხედვით ორგანიზაციის საქმიანობის გაუმჯობესება, უარყოფითი გავლენების შემცირებისა და დადებითი გავლენების მაქსიმალიზაციის მიზნით

წყარო: Conflict Sensitivity, 2015; conflictsensitivity.org

მშვიდობის ჟურნალისტიკის მიდგომა მშვიდობის მშენებლობის პროცესში მედიის პოზიტიური გავლენის ბერკეტებს გამოყოფს. იმისთვის, რომ კონფლიქტით გაყოფილმა საზოგადოებებმა არაძალადობრივი გზით შეათანხმონ საკითხები, მათ პირველ რიგში უნდა ისაუბრონ. დაბალანსებული მშვიდობის ჟურნალისტიკის როლი კი სწორედ ამ სასაუბრო სივრცის შექმნაა. კონფლიქტის ფაქტორებისა და მშვიდობის შესაძლებლობების სიღრმისეული, მრავალმხრივი და სანდო ფაქტებზე დაფუძნებული ანალიზის მიწოდებით, მედია საზოგადოებას ინფორმირებული გადაწყვეტილებების მიღებაში ეხმარება (Howard, 2004; Lynch, 2014).

კონფლიქტით დაშორიშორებულ საზოგადოებაში მასმედიას დამაკავშირებლის ან გამყოფის როლის შესრულება შეუძლია. მიუხედავად იმისა, რომ ზოგადად კონფლიქტის და, საქართველოს შემთხვევაში, გაჭიანურებული კონფლიქტის გაშუქება სხვადასხვა სირთულესთან არის დაკავშირებული, მედიას, თავისი როლისა და პასუხისმგებლობის გააზრებით, მოვლენებზე პოზიტიური გავლენა შეუძლია იქონიოს. ამისთვის მნიშვნელოვანია გაცნობიერებული თუ გაუცნობიერებელი საფრთხეების კონფლიქტის კონტექსტში გაანალიზება, რაშიც ადგილობრივ ჟურნალისტებთან ერთად, სფეროს მკვლევრებისა და სპეციალისტების პასუხისმგებლობაც იკვეთება.

გამოყენებული ლიტერატურა:

ავალიშვილი, ლ., ლომთაძე, გ. და ქევზიშვილი, ს. (2016). კრემლის საინფორმაციო ომი საქართველოს წინააღმდეგ: პროპაგანდასთან ბრძოლის სახელმწიფო პოლიტიკის აუცილებლობა. [პოლიტიკის დოკუმენტი]. თბილისი: ინფორმაციის თავისუფლების განვითარების ინსტიტუტი (IDFI). <https://idfi.ge/public/upload/Meri/Russian%20Propaganda%20in%20Georgia%20-%20Policy%20Paper.PDF> Accessed 9 ოქტომბერი, 2020.

ბოკუჩავა, მ. (2020). თავისუფალი გადაადგილების უფლების შეზღუდვა აფხაზეთსა და ცხინვალის რეგიონში/სამხრეთ ოსეთში. თბილისი: დემოკრატიის კვლევის ინსტიტუტი (DRI).

გაფრინდაშვილი, პ., წიწიკაშვილი, მ., ზოიძე, გ. და ჭარაია, ვ. (2019). ერთი ნაბიჯით ახლოს – საქართველო, ევროკავშირთან ინტეგრაცია და კონფლიქტის დარეგულირება? თბილისი: GRASS. <https://grass.org.ge/uploads/other/2020-09-21/768.pdf> Accessed 15 ოქტომბერი, 2019.

ეთიკის ქარტია (no date). სახელმძღვანელო წესები. თბილისი: საქართველოს ჟურნალისტური ეთიკის ქარტია. <https://www.qartia.ge/ka/sakhelmdzhghvanelo-tsesebi1?start=12> Accessed 27 სექტემბერი.

კვახაძე, ა. (2018). უსაფრთხოების მიმოხილვა: ულტრამემარჯვენე ჯგუფები საქართველოში. თბილისი: საქართველოს სტრატეგიისა და საერთაშორისო ურთიერთობათა კვლევის ფონდი (GFSIS). <https://www.gfsis.org/files/library/pdf/Georgian-2666.pdf> Accessed 9 ოქტომბერი, 2020.

კინწურაშვილი, თ. (2016). ანტიდასავლური პროპაგანდა. [მედია მონიტორინგის ანგარიში]. თბილისი: მედიის განვითარების ფონდი (MDF). [http://mdfgeorgia.ge/uploads/library/65/file/Antidasavluri-GEO-web_\(1\).pdf](http://mdfgeorgia.ge/uploads/library/65/file/Antidasavluri-GEO-web_(1).pdf) Accessed 20 ოქტომბერი, 2019.

ხუციძე, ნ. (2012). კონფლიქტების გაშუქება ქართულ მედიაში. თბილისი: მედიის განვითარების ფონდი (MDF). http://mdfgeorgia.ge/uploads//Konfliktebis_gashukeba_qartul_mediashi.pdf Accessed 4 ივნისი, 2020.

Abunales, D. (2016). Peace journalism: Preparing aspiring journalists to value culture of peace. *Asia Pacific media educator* 26 (2), 252-269. [აბუნალესი, დ., მშვიდობის ჟურნალისტიკა: მშვიდობის კულტურის დასაფასებლად მომავალი ჟურნალისტების მომზადება.]

Amnesty International (2018). *Behind Barbed Wire: Human Rights Toll of "Borderization" in Georgia*. London: Amnesty International. <https://www.amnesty.org/download/Documents/EUR5605812019ENGLISH.PDF> Accessed 18 September 2020. [საერთაშორისო ამნისტიკა, მავთულხლართების მიღმა: „ბორდერიზაციის“ საფასური ადამიანის უფლებების კუთხით საქართველოში.]

Anderson, M. B. (1999). *Do no harm: how aid can support peace – or war*. Boulder, Colo; London: Lynne Rienner. [ანდერსონი, მ., არ ავნო: როგორ შეიძლება ჰუმანიტარულმა დახმარებამ ხელი შეუწყოს მშვიდობას – ან ომს.]

Atay, A. D. (2017). A DISCUSSION ON THE METHODOLOGY OF PEACE JOURNALISM. *The Turkish online journal of design, art and communication* 7 (4), 556-565. [ათაი, ა., დისკუსია მშვიდობის ჟურნალისტიკის მეთოდოლოგიაზე.]

Betz, M. and Williams, K. (2017). How media can be an instrument of peace in conflict-prone settings. *UNDP Oslo Governance Centre media and conflict prevention research and policy roundtable*. Oslo. UNDP. www.undp.org/dam/norway/undp-ogc/documents. Accessed 10 September 2020. [ბეტი, მ. და უილიამსი, კ., როგორ შეიძლება მედია იქცეს მშვიდობის ინსტრუმენტად კონფლიქტისადმი მოწყვლად გარემოში.]

Buromensky, M., Shturkhetsky, S., Beals, E., Kazanji, Z., Betz, M. and Schuepp, C. (2016). *Conflict sensitive journalism: best practices and recommendations*. OSCE, IMS and the British Embassy in Kyiv. <https://www.osce.org/files/f/documents/8/b/254526.pdf> Accessed 12 September 2020. [ბურომენსკი, მ., შტურხეტსკი, ს., ბილსი, ე., კაზანჯი, ზ., ბეტი, მ. და შუეპი, კ., კონფლიქტისადმი მგრძნობიარე ჟურნალისტიკა: საუკეთესო გამოცდილება და რეკომენდაციები.]

Galtung, J. and Ruge, M. H. (2016). The Structure of Foreign News. *Journal of peace research* 2 (1), 64-90. [გალტუნგი, ი. და რუგი, მ.ჰ., უცხოეთის ახალი ამბების სტრუქტურა.]

Grim, L. A. (2017). *Why conflict-sensitive reporting is essential for press freedom*. IREX. <https://www.irex.org/insight/why-conflict-sensitive-reporting-essential-press-freedom> Accessed 12

September. [გრიმი, ლ.ა., რატომ არის კონფლიქტისადმი მგრძნობიარე გაშუქება პრესის თავისუფლებისთვის აუცილებელი.]

Howard, R. (2004). *Conflict sensitive journalism*. Denmark: IMS (International Media Support) and IMPACS (Institute for Media, Policy and Civil Society). [ჰოვარდი, რ., კონფლიქტისადმი მგრძნობიარე ჟურნალისტიკა.]

IWPR (no date). *მშვიდობის გაშუქების ექვსი სავალდებულო წესი ჟურნალისტებისთვის*. თბილისი: ომისა და მშვიდობის გაშუქების ინსტიტუტი, კავკასიის პროგრამა. <http://reporter.ge/wp-content/uploads/2014/08/IWPR-Guidelines-for-Peace-Reporting-6-Duties-GEO1.pdf> Accessed 5 ოქტომბერი, 2020.

Lynch, J. (2014). *A global standard for reporting conflict*. Vol. 7. London; New York;: Routledge. [ლინჩი, ჯ., კონფლიქტის გაშუქების მსოფლიო სტანდარტი.]

Puddephatt, A. (2006). *Voices of War: Conflict and the Role of the Media*. Denmark: International Media Support. [პადეფატი, ა., ომის ხმები: კონფლიქტი და მედიის როლი.]

Reuben, R. C. (2009). The impact of news coverage on conflict: toward greater understanding. *Marquette law review* 93 (1), 45. [რიუბენი, რ.კ., ახალი ამბების გაშუქების გავლენა კონფლიქტზე: სიღრმისეული გააზრებისკენ.]

Sidahmed, A. S., Soderlund, W. C. and Briggs, E. D. (2010). *The responsibility to protect in Darfur: the role of mass media*. Lanham, Maryland;Plymouth, England;: Lexington Books. [სიდაჰმედი, ა.ს., სოდერლუნდი, ვ.კ. და ბრიგსი, ე.დ., დაცვის პასუხისმგებლობა დარფურში: მასმედიის როლი.]

კონფლიქტით
გაყოფილი
საზოგადოებების
წარმომადგენლების
ინდივიდუალური
გამოხატვის ფორმები
სოციალურ ქსელში
(Facebook)

კონფლიქტით გაყოფილი საზოგადოებების ნარმოვანდებლების ინდივიდუალური გამოხატვის ფორმები სოციალურ ქსელში (Facebook)

გურანდა ბურსულია

შესავალი

გურანდა ბურსულია - კულტურის
ანთროპოლოგი, თავისუფალი
უნივერსიტეტის დოქტორანტი.

სოციალური ქსელები ბოლო ათწლეულის განმავლობაში ჩვენი ცხოვრების საკმაოდ მნიშვნელოვანი ნაწილი გახდა. ქართულენოვან საზოგადოებაში განსაკუთრებული პოპულარობით ფეისბუკი სარგებლობს. რუსულენოვან საზოგადოებებში (მათ რიცხვს აფხაზური საზოგადოებაც მიეკუთვნება) ასევე პოპულარულია სხვა პლატფორმები, მაგალითად, ტელეგრამი, „vkontakte“ და სხვა. თუმცა, ფეისბუკი კომუნიკაციის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან წყაროდ მაინც რჩება. მისი „სოციალურობა“ იმაში გამოიხატება, რომ მასზე ინფორმაციის მიმოცვლა, გაზიარება და ონლაინრეჟიმში დისკუსია საკმაოდ მარტივია (Comninou, 2013).

საქართველოში ფეისბუკანგარიშების რაოდენობა 2019 წლის მონაცემებით 2 524 000-ს შეადგენს (Facebook Users by Country, 2020), რაც მოსახლეობის ნახევარზე მეტია¹. საკმაოდ რთულია 21-ე საუკუნეში, და საკუთრივ საქართველოში, მისი როლის უგულვებელყოფა. სოციალური ქსელების, როგორც ინფორმაციის მიღების შესაძლებლობა, მზარდი პოპულარობა სხვადასხვა ფაქტორის დამსახურებაა. მაგალითად, მისი სიმარტივე, ხალისიანობა (*more fun*) (Beckett in Stassen 2010), ინტერაქტიულობა (Ludtke in Stassen 2010), თანამოაზრეებთან კომუნიკაციის დამყარება (Picard in Stassen 2010), რაც ჩვენს ვირტუალურ ცხოვრებას ერთგვარ საპნის ბუშტში (bubble) აქცევს და ამით კომფორტის ზონას გვიქმნის. ინტერნეტსივრცის სიმყიფის, ილუზორულობისა და მოწყვლადობის მიუხედავად, ყოველდღიური ტექნოლოგიური პროგრესის პირობებში მისი როლი უფრო და უფრო პრაქტიკული და ხელშე-სახები ხდება. შესაძლოა, მისი ავტორიზაცია დებატების საგანი იყოს, მაგრამ ჩვენი ყოველდღიურობიდან მისი სრული ამოშლა ან დაბლოკვა თითქმის შეუძლებელია (Hattotuwa, 2009:29).

კონფლიქტით გახლეჩილ საზოგადოებებში, განსაკუთრებით, ფიზიკური ინტერაქციის მინიმალური შესაძლებლობის პირობებში, სოციალური ქსელი პოზიტიური ან ნეგატიური კომუნიკაციის მნიშვნელოვანი სივრცედ შეიძლება იქცეს. ამ თავში განვიხილავ ქართულ-აფხაზურ კონტექსტში ფეისბუკის გამოყენების რამდენიმე მაგალითს. უფრო კონკრეტულად კი, იდენტიფიცირებული მომხმარებლების ქმედებებს (1) რა წვლილი შეაქვთ კონფლიქტის შესახებ ნარატივების ფორმირებაში ან (2) დომინანტური შეხედულებების რა გავლენას განიცდიან ისინი. ინდივიდუალურ ქმედებებში ვგულისხმობ პოსტებს, სურათის/ვიდეოს გაზიარებას, ემოჯების გამო-

1 2017 წლის კვლევის მიხედვით, საქართველოში 83 მილიონი Facebook-ანგარიში ყალბია, სავარაუდოა, რომ ეს მონაცემი არის გაზრდილი.

ყენებას, განწყობის აღმნიშვნელი სიმბოლოების² დაფიქსირებას. ამ შემთხვევაში ვკონცენტრირდები მხოლოდ რიგითი მომხმარებლების ინდივიდუალურ ქცევაზე და არ განვიხილავ ცნობადი, ამ საკითხში ავტორიტეტის მქონე მომხმარებლების პოსტებს. ამ პროცესში ვაკვირდები მათი კომენტარების ქართულ და აფხაზურ დომინანტურ ნარატივებთან ბმას და ამის ასახვას კონფლიქტის დინამიკაზე.

ფეისბუკი არის როგორც ინფორმაციის მიღების, ისე მისი შექმნის წყარო. ის „გარდაქმნის ადამიანებს კონტენტის მომხმარებლებიდან კონტენტის მაწარმოებლებად“³ (Stassen, 2010:120). ეგრეთ წოდებული პოსტის საშუალებით მომხმარებელი ქმნის კონტენტს (ინფორმაცია) (*user-generated content*) (Comninou, 2013), რომელიც ხშირ შემთხვევაში საჯაროდაა ხელმისაწვდომი. ინფორმაციის გენერირება და თავმოყრა ფეისბუკის ღია და დახურულ ჯგუფებში, გვერდებზე, კონკრეტული ადამიანების „კედლებზე“ ვირტუალური, მაგრამ ქმედითი ინტერაქციის სივრცეა. მისი ფართოდ გამოყენებადობა, როგორც პიროვნული, ისე პროფესიულ საქმიანობაში, მას აქცევს მეხსიერების ადგილების (*lieux de mémoire*) (Nora, 1989) ფორმირებისა და ნარატივების გავრცელების საგულისხმო სივრცედ.

მოსაზრებისა და პოზიციების საჯაროდ გამოხატვის გამო, სოციალურ ქსელებში პოსტის განთავსებას „სამოქალაქო ჟურნალისტიკასაც“ (*citizen journalism*) უწოდებენ (Hattotuwa, 2009). ტექნოლოგიური წიგნიერების (*technological literacy*) უნარების ზრდა ყოველდღიური ტექნოლოგიური პროგრესის პირობებში მატულობს და უფრო დიდ დატვირთვას იძენს. ინფორმაციის დიდი ნაკადი, კომპიუტერიზაცია და გაციფრულებისკენ სწრაფვა თანამედროვე ცხოვრების მოცემულობაა. ეს ტენდენცია ახალი რეალობის, გამოწვევებისა და შესაძლებლობების წინაშე აყენებს კაცობრიობას და მშვიდობის მშენებლობის სფეროს. ამ თვალსაზრისით, **მედიას ზოგადად და სოციალურ მედიას კონკრეტულად, შეუძლია, ორსაზოვანი იანუსის როლი შეითავსოს: დეზინფორმაციისა და სიძულვილის ენის პროპაგანდით დააშოროს საზოგადოებები ან ადამიანის უფლებების პატივისცემასა და ობიექტურობაზე დაფუძნებული ინფორმაციის გავრცელებით ხელი შეუწყოს კონფლიქტის ტრანსფორმაციას (Howard, 2002).**

ქართველებისა და აფხაზების მცირერიცხოვანი ფიზიკური შეხვედრები კიდევ უფრო შეიზღუდა კოვიდ-19-ის პანდემიის პირობებში. ამ მოცემულობაში, ვირტუალური სივრცე კომუნიკაციის თითქმის ერთადერთ არხად დარჩა. თავის მხრივ, ფეისბუკი არ არის მხოლოდ პირადი მიმოწერის საშუალება. ის, ასევე, სოციალურ-პოლიტიკურ საკითხებზე აზრის გამოთქმის აპრობირებული პლატფორმაცაა (Mor, et al., 2015). შესაბამისად, რა მიმართულებით ხდება/გაგრძელდება ამ ინსტრუმენტის გამოყენება, დიდწილად განსაზღვრავს ნდობის აღდგენისა და მშვიდობის მშენებლობის პერსპექტივას ამ საზოგადოებებს შორის. ქვემოთ განხილული კონკრეტული მაგალითები და მათი ანალიზი ამ პროცესში მიმდინარე ტენდენციებზე დაკვირვებაა.

ფეისბუკში ქართულ-აფხაზური ინტერაქციის მაგალითები

პოსტკონფლიქტურ საზოგადოებებში, როგორც წესი, ნარატივები ურთიერთსაწინააღმდეგო და ურთიერთაგრესიულია. ეს კონფლიქტის მხარეებში ხელს უწყობს მტრის ხატების შექმნასა და ადამიანების „ჩვენ/ისინი“ (თავისიანები და მოწინააღმდეგეები) კატეგორიებად დაყოფას (Assmann, 1995; Batiashvili, 2018; Neumann, 1999). ასეთ პარადიგმებს დიდი გავლენა აქვს ინდივიდის იდენტობისა და მისი ადამიანთა ჯგუფის/ერის/სახელმწიფოს მიმართ მიკუთვნებულობის გრძნობის ჩამოყალიბებაზე. დომინანტურ თხრობასთან თანხვედრაში ყოფნა სოციალური მიმღებლობის პირდაპირპროპორციულია. „თავისიანის“ მხარეს ყოფნა ხშირად ინტერპრეტირებულია იმგვარად, რომ სოციალური ქსელებისა და ქცევის აფირმაციის მისაღებად საჭიროა „მეორე მხა-

2 „მოწონება“, „დაგულვა“, „გაბრაზება“, „გაოცება“, „დაჰაჰავენა“, „სოლიდარობა“.

3 შეადარეთ ორიგინალს: „transforming people from content consumers into content producers.“

რის“ შეურაცხყოფა. ეს ქმნის ულტრანაციონალისტური და მილიტარისტული განცხადებებისთვის არაჯანსაღ გარემოს. ეს ზედაპირზე ხილული კომენტარები შესაძლოა სულაც არ იყოს ამ საკითხში კონკრეტული საზოგადოების განწყობების ზუსტი ანარეკლი.

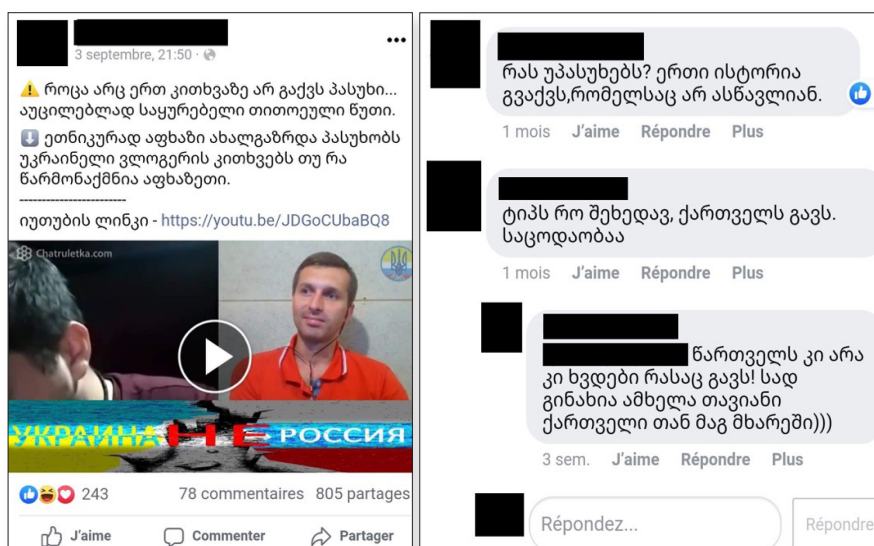
ფეისბუქში ქართული და აფხაზური საზოგადოებების წარმომადგენლებს შორის სიძულვილის ენა თვალშისაცემია. ფეისბუქის მოხმარების სტანდარტებში გაწერილია სიძულვილის ენის გამოყენების დაუშვებლობა. არსებობს ამგვარი კონტენტის დარეპორტების შესაძლებლობაც. თუმცა, ეს კომპანია ხშირად ხდება ამ რეგულაციების დარღვევის გამო კრიტიკის სამიზნე (Ghaffary, 2020; Vaidhyanathan, 2018). ვირტუალურ სივრცეში ნაჩვენები აგრესია ხელს უწყობს კონფლიქტით გაყოფილი საზოგადოებების გაუცხოებას და აფერხებს კონფლიქტის ტრანსფორმაციის პროცესს.

2020 წლის აგვისტო-ოქტომბრის შუალედში რამდენიმე გახმაურებული განცხადება გაკეთდა და მოვლენა მოხდა ქართულ, აფხაზურ და ქართულ-აფხაზურ სოციალურ და პოლიტიკურ წრეებში. მათ შორის, ზუგდიდში „საქართველოს ბანკის“ გაძარცვა, ქართველი პოლიტიკოსების ვიზიტი აფხაზეთში, კრიპტოვალუტის აპარატებთან დაკავშირებული მსჯელობა აფხაზეთში და ა.შ. საილუსტრაციოდ თითოეულ ამ და სხვა, დროის ამ მონაკვეთში მომხდარ ფაქტზე მომყავს რამდენიმე გავრცელებული ან საგულისხმო ფეისბუქკომენტარი.

სექტემბერში იუთუბზე გავრცელდა (შემდგომ წაიშალა) უკრაინელი ვლოგერის ინტერვიუ ეთნიკურად აფხაზ ახალგაზრდასთან. პოსტის ქვეშ 78 კომენტარი დაფიქსირდა. თითქმის ყოველი მათგანი საკმაოდ უარყოფითი იყო. აქ გავამაზვილებ ყურადღებას ორ რეპლიკაზე, რომლებმაც ჩემი ყურადღება განსაკუთრებული აგრესიულობის გამო მიიზიდა. ტექსტი გადმომაქვს უცვლელად:

- „ტიპს რო შეხედავ, ქართველს გავს. საცოდაობაა“
- „წართველს კი არა კი ხვდები რასაც გავს! სად გინახია ამხელა თავიანი ქართველი თან მაგ მხარეში)))“

სკრინშოტი 1 და 2

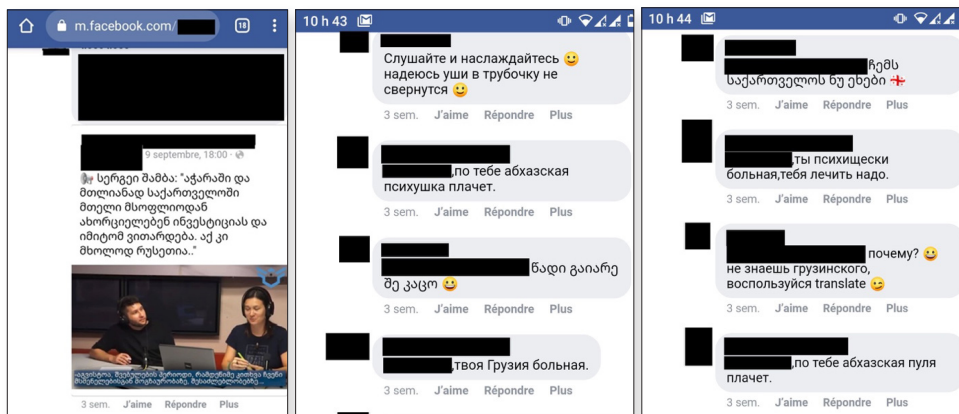
ასევე სექტემბერში სერგეი შამბამ, გავლენიანმა აფხაზმა პოლიტიკოსმა, ინტერვიუში ისაუბრა აჭარის აფხაზეთზე უფრო განვითარებულობის მიზნებზე. კომენტარებში ქალსა და კაცს შორის შემდეგი დიალოგი გაიმართა⁴:

— „უსმინეთ და დატკბით 😊 ვიმედოვნებ ყურები არ დაგიჭკნებათ 😊“

4 აქ და ქვემოთ ფეისბუქკომენტარების რუსული ენიდან თარგმანი ავტორისაა, სტილი შეძლებისდაგვარად დაცულია.

- „აფხაზური ფსიქიატრიული შენზე ტირის“⁵
- „წადი გაიარე შე კაცო 😊“
- „შენი საქართველო ავადა“
- „ჩემს საქართველოს ნუ ეხები [საქართველოს დროშა]“
- „ფსიქიკურად ავად ხარ“
- „რატომ? 😊 არ იცი ქართული translate გამოიყენე 😊“
- „შენზე აფხაზური ტყვია ტირის“⁶.

სკრინშოტი 3, 4 და 5

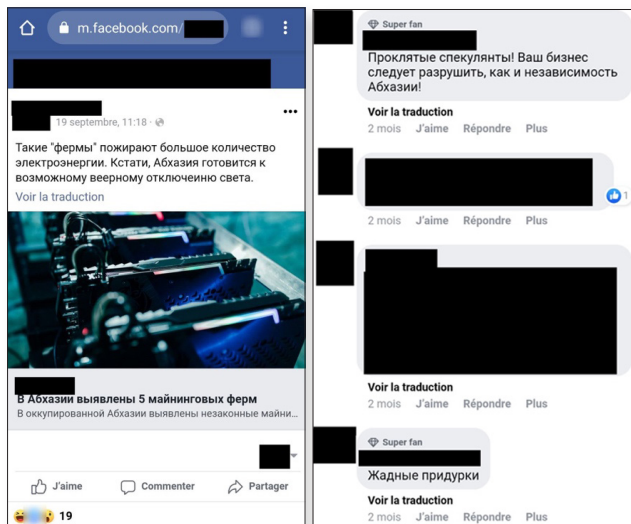
შემოდგომის დასაწყისში აფხაზეთში მწვავე დისკუსიის საგანი გახდა მაინინგის ფერმების გამოვლენა. მათი არსებობის გამო გაიჟღერა განცხადებამ მოსახლეობისთვის მთელი ზამთრის განმავლობაში ელექტროენერგიის გრაფიკით მიწოდების შესახებ. ქართული საზოგადოების რამდენიმე წარმომადგენელმა რუსულ ენაზე შემდეგი ორი კომენტარი გააკეთა:

- წყეული სპეკულანტები. თქვენი ბიზნესი უნდა დაინგრეს, ისევე როგორც აფხაზეთის დამოუკიდებლობა!
- ხარბი სულელები

5 ტირილი არის კალკი რუსული გამონათქვამის, რაც ამ შემთხვევაში გულისხმობს იმას, რომ ადრესატის ადგილი საგიჟეთშია.

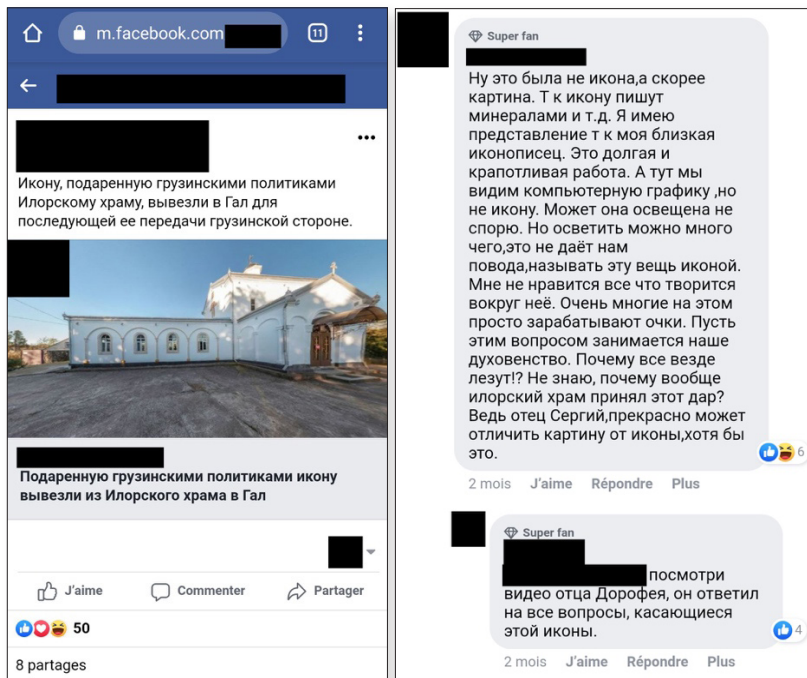
6 ტირილი არის კალკა რუსული გამონათქვამის, რაც ამ შემთხვევაში გულისხმობს იმას, რომ ადრესატი ტყვიის ღირსია.

სკრინშოტი 6 და 7

ენგურის ორივე მხარეს დიდი სკანდალი გამოიწვია „საქართველოს პატრიოტთა ალიანსის“ წევრების ჩასვლამ აფხაზეთში. მათ ილორის ტაძარს გადასცეს ხატი, რომელიც ამ მოვლენის შედეგად ორივე საზოგადოებაში გამოვლენილი აჟიოტაჟის შემდეგ უკან გამოუზავნეს. აფხაზური საზოგადოების წარმომადგენელმა გამოთქვა მოსაზრება, რომ „ეს არ იყო ხატი, არამედ უფრო ნახატი. რადგან ხატს წერენ მინერალებით და ა.შ. [...] აქ ჩვენ ვხედავთ კომპიუტერულ გრაფიკას, მაგრამ არა ხატს. [...] არ ვიცი, საერთოდ რატომ მიიღო ილორის ტაძარმა ეს საჩუქარი? მამა სერგეის ხომ გადასარეგად შეუძლია გაარჩიოს ნახატი ხატისგან, როგორც მინიმუმ ეს.“

სკრინშოტი 8 და 9

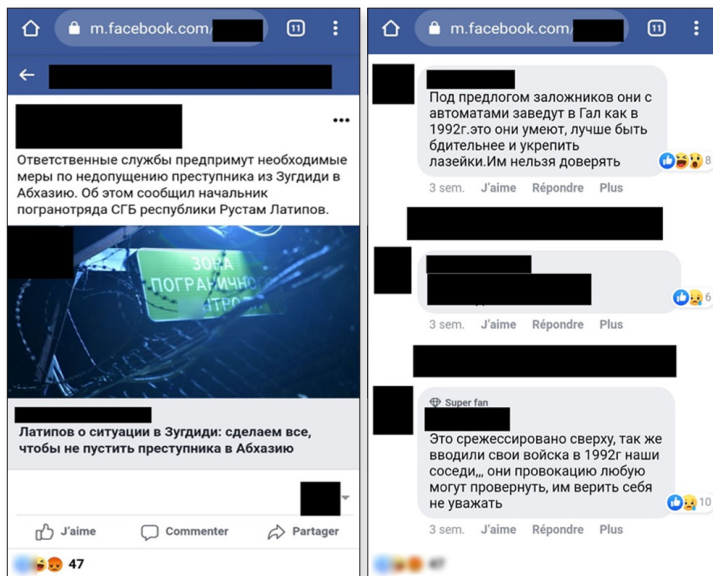

და ბოლოს, ოქტომბერში დიდი ვნებათაღელვა გამოიწვია ზუგდიდში „საქართველოს ბანკის“ ერთ-ერთი ფილიალის ერთი ადამიანის მიერ დაკავებამ, მასში მყოფი ადამიანების მძევლებად აყვანამ და საბოლოოდ მოთხოვნისამებრ ნახევარი მილიონი დოლარის მიღებამ. სამართალდამრღვევი მიღებული გამოსასყიდით უკვალოდ გაუჩინარდა. გამოითქვა მოსაზრებები მისი აფხაზეთში შესაძლო დამალვასთან დაკავშირებით. ამ ფაქტზე აფხაზეთის ოფიციალურმა პირებმა აღნიშნეს, რომ არ დაუშვებენ ამ პრეცედენტს. ფეისბუქკომენტარებში აფხაზური საზოგადოების სხვადასხვა

წარმომადგენლებმა რამდენჯერმე გაავლეს პარალელი ამ ფაქტსა და 90-იან წლებში მიმდინარე მოვლენებს შორის:

- მძევლების საბაზით ისინი [ქართველები] ავტომატებით შემოვლენ გალში როგორც 1992-ში. ეს კარგად გამოსდით, აჯობებს, უფრო ყურადღებით ვიყოთ და გასაძრომები [ლაზეიკა] გავამაგროთ. მათი ნდობა არ შეიძლება
- ეს დადგმულია ზემოდან, ზუსტად ასე შემოჰყავდათ ჯარი 1992-ში ჩვენს მეზობლებს,, მათ [ქართველებს] ნებისმიერი პროვოკაციის მოწყობა შეუძლიათ, მათი ნდობა საკუთარი თავის უპატივცემულობას ნიშნავს

სკრინშოტი 10 და 11

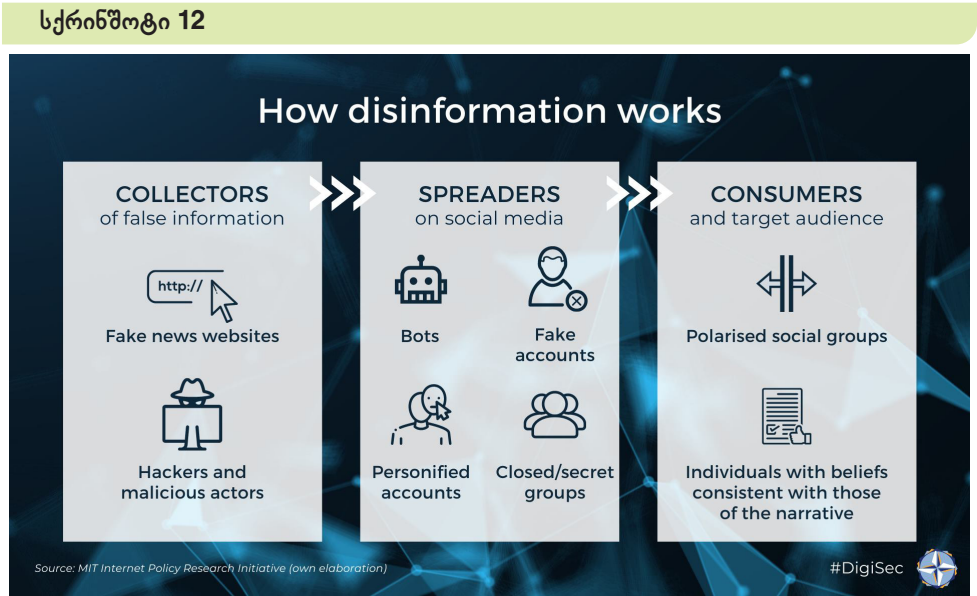

ბუნებრივია, ამ ფრაზებს კონსტრუქციულობასთან საერთო არაფერი აქვს. ზემოთ წამოჭრილი ნებისმიერი თემა ნამდვილად შეიძლება იყოს საკამათო, მაგრამ ქართული და აფხაზური ინტერაქციის მაგალითებში ფეისბუქის კომენტარებში ინდივიდის/ერის შეურაცხყოფის ტენდენცია აშკარაა. ამას სხვადასხვა მიზეზი შეიძლება ჰქონდეს. **სუბიექტურ ფაქტორებს მიეკუთვნება დაუსჯელობის სინდრომი, ანონიმურობა, კომუნიკაციის ვირტუალურობა, „ოპონენტების“ პირადად არცნობა** (Mor, et al., 2015). შესაძლოა არსებობდეს ერთგვარი „პროფესიული“ ან საზოგადოებაში აზრის შემქმნელად (*influencer*) ყოფნის სურვილის მოტივები, მათ შორის, თვითპრეზენტაცია და საზოგადოების ყურადღების მიპყრობა (Mor, et al., 2015). ამ შემთხვევაში, **ფეისბუქი გამოიყენება ინსტრუმენტად, რათა „აუდიტორია“ საკუთარი აზრის სისწორეში დაარწმუნონ** (Mor, et al., 2015). ადრესატების ორი შრე არსებობს: შიდა ანუ ნაცნობების და გარე ანუ უცნობების. შიდა წრის შემთხვევაში არის „თავისიანების“ მხრიდან შექების, აზრის მოწონების მოთხოვნილება. როგორც წესი, ეს უფრო მარტივად მისაღწევია მაშინ, როდესაც მოსაზრება დომინანტური ნარატივის ჩარჩოებში ზის. გარე შრის შემთხვევაში კი, მიზანი რეგიონალურ ან საერთაშორისო დონეზე „საკუთარი სიმართლის“ გავრცელებაა.

პიროვნული ამბიციების/ინტერესების გარდა, საგულისხმოა სოციალურ-პოლიტიკური და სტრუქტურული პარადიგმები. სამხრეთ კავკასიაში ეროვნულობა და პატრიოტიზმი ხშირად გაიგივებულია გულში მჯილის ცემასა და პათეტიკურ განცხადებებთან. კავკასია, როგორც პერიფერია, რუსეთის იმპერიისა და შემდეგ საბჭოთა კავშირის ნარატივებში ერთგვარ რომანტიკულ „აღმოსავლეთად“ (*Orient*) (Said, 2003) ჩამოყალიბდა. ველური, მაგრამ თავისუფლებისმოყვარე მთიელების თავსმოხვეული სახე-ხატი წარმატებულად გახდა თვითაღქმის საკვანძო პოსტულატთაგანი. ეს ფაქტორი ერთ-ერთი მთავარი მიზეზია ამ რეგიონში რადიკალური ნაციონალიზმის თვალმისაცემი პოპულარულობის. **სოციალურ ქსელებში ამ „პატრიოტული ლოიალურობის“ საჯარო დემონსტრირება აშკარად შესაძრწევია. მსგავს ქცევას, ხშირად, „მა-**

რტივად “მოაქვს „ფრენდებისგან“ „მოწონებები“, შექების კომენტარები, გაზიარებები. ეს ყოველივე ფეისბუქის მომხმარებლებისთვის საკუთარი პოსტის (ფოტოს, ვიდეოს) მიმღებლობის საზომია. დადებითი უკუკავშირის მიღების სურვილი კი ფეისბუქზე პოსტის განთავსების ერთ-ერთი მთავარი მოტივატორია (Mor, et al., 2015).

ფეისბუქის საშუალებით მიღებული ინფორმაციის დამახინჯებასა და უსაფრთხოებაზე საუბრისას, ერთ-ერთი ცენტრალური ასპექტებია ცრუ ინფორმაცია და ეგრეთ წოდებული ბოტები, ტროლები, ყალბი ფეისბუქანგარიშები (fake accounts) და სხვა. ფეისბუქი დაუცველია დეზინფორმაციის მიმართ და ქვემოთ გამოსახული სქემა მას მართივად შეიძლება მიესადაგოს. აქედან გამომდინარე, ფეისბუქზე რეფლექსირებული ინფორმაციის სწორად გაფილტვრა ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი უნარია სანდო ინფორმაციის მისაღებად. ეს მოცემულობა წარმოშობს იმის ალბათობას, რომ გარკვეული კომენტარი ქართულ-აფხაზური ინტერაქციის ქრილში კონკრეტული პიროვნებების აზრის ამსახველი კი არ არის, არამედ სიტუაციის დესტაბილიზაციისა და ესკალაციის მიზნით წინასწარგაზომილად მოქმედი აქტორების ქმედებებია. ამ შემთხვევაში, პოლემიკა ვირტუალურ სივრცეში არის არაჯანსაღი და უგულბებელსაყოფი კი. კონფლიქტის ტრანსფორმაციის საჭიროების პირობებში სოციალურ ქსელებში ინფორმაციის მართვის ტექნიკები განსაკუთრებით აქტუალურია. სწორედ მათზე ვისაუბრებ ამ თავის დასკვნით ნაწილში.

მედიის როლი კონფლიქტის ტრანსფორმაციაში

კონფლიქტებში, როგორც მათ გაჩაღებაში, ისე მოგვარებაში, ინფორმაცია საკვანძო როლს თამაშობს, რაც თანამედროვე ინფორმაციისა და კომუნიკაციების ტექნოლოგიების გამოყენებისას ამ მიმართულებით გარკვეულ პასუხისმგებლობებს გვაკისრებს (Stauffer et al., 2005). განსაკუთრებით, ახალგაზრდა თაობებისთვის კონტაქტისა და ახალი ამბების მიღება-გავრცელების უკონკურენტო წყარო სოციალური ქსელებია. გამოწვევა კი ისაა, რომ მისი „სოციალურობის“ ასპექტი არ დაიკარგოს. ეს გულისხმობს ძალისხმევას მობილიზებას ვირტუალურ სივრცეში სიძულვილის ენის შემცირებისა და მისი, როგორც იდეების გაცვლის უსაფრთხო პლატფორმის, ფუნქციის აქცენტირებით.

ფეისბუქის, როგორც კონფლიქტის ტრანსფორმაციის ხელშეწყობი გარემოს, შესაძლებლობების კვლევა ახალი ფენომენია, შესაბამისად, ჯერჯერობით ნაკლებად შესწავლილი (Comninos, 2013). განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ლოკალური კონტექსტის ანალიზი, რადგან ფეისბუქის მოხმარებაც ხასიათდება ადგილობრივი კულტურული ნიუანსებით, რაც ინტერნეტის გლობალიზაციის ქრილიდან განხილვის პირობებში ხშირად დაკნინებული და ნაკლებად შეფასებულია (Mor, et al., 2015).

ინტერნეტის კონფლიქტის ტრანსფორმაციისთვის გამოყენების წინაპირობად ასახელებენ ვირტუალური სივრცის მშვიდობისკენ სწრაფვას, ადგილობრივი თემების გაძლიერებას, ინფორმაციის სანდოობასა და გადამოწმებულობას (Hattotuwa, 2009), რისი მიღწევის ერთ-ერთი გზა მედიაწიგნიერებაა. რაც შეეხება ონლაინ მშვიდობის მშენებლობის საბაზისო პრინციპებს, აღსანიშნავია პერსონალური ლიდერობის/პასუხისმგებლობის მნიშვნელობის გააზრება და ყურადღებიანი კომუნიკაცია (*mindful communication*) (Centre for Peace and Conflict Studies, 2020). ეს უკანასკნელი გულისხმობს ინფორმაციის გაზიარებამდე იმის ანალიზს, თუ ვის სჭირდება ეს ინფორმაცია, ამ პლატფორმით უნდა გავრცელდეს თუ არა იგი, რამდენად მკაფიოდ და რა ფორმით არის ავტორის აზრი ჩამოყალიბებული, რამდენად დროული/აქტუალურია მისი გამოხატვა დროის მოცემულ მონაკვეთში და ა.შ. (იქვე).

შესავალში მედია ორსახოვან იანუსს შევადარე. ამ ალეგორიითვე შევაჯამებ ამ თავს. სოციალური ქსელები, საკუთრივ ფეისბუკი, შეიძლება აგრესიის, დამცირებისა და შეურაცხყოფის გამოხატვის პლატფორმა იყოს, რისი მაგალითებიც ზემოთ განვიხილე. თუმცა, მისი გამოყენება, ასევე, შესაძლებელია მშვიდობის მშენებლობის მიზნებისთვის. ის შეიძლება ჩამოყალიბდეს კონსტრუქციული შიდა და კონფლიქტით გაყოფილი საზოგადოებების საჯარო დიალოგის შესაძლებლობად. ეს უკანასკნელი, ჯერჯერობით შეუსწავლელი და არააპრობირებული, თუმცა პერსპექტიული რესურსია. ბოლოდროინდელი, ამ ეტაპზე ფრთხილი ექსპერიმენტები, მათ შორის, სამშვიდობო კამპანიები და ერთობლივი ქართულ-აფხაზური ვიდეოები⁷, ორივე საზოგადოებაში დიალოგის მხარდამჭერების არსებობის დემონსტრირებაა. ორივე მხარეს სტრატეგიული და კრიტიკული მასის (McDonald, 2003) არსებობამ შესაძლოა ვირტუალურ სივრცეში უფრო ჯანსაღი და გააზრებული კომუნიკაციის პრაქტიკის დანერგვით სოციალურ ქსელებში გავრცელებული ქართულ-აფხაზური სიძულვილის ენის დისკურსის ტრანსფორმაცია მოახდინოს.

7 ამის ერთ-ერთი მაგალითია ბერგჰოფის ფონდის მიერ „ცოცხალ ისტორიებზე“ ერთობლივი კომენტარები. პროექტის შესახებ დამატებითი ინფორმაცია შეგიძლიათ იხილოთ აქ: <https://www.facebook.com/BerghofFoundationCaucasus>

გამოყენებული ლიტერატურა:

- Assmann, J. (1995). *Collective Memory and Cultural Identity*. New German Critique, Volume 65, pp. 125-133. [ასმანი, ი. „კოლექტიური მეხსიერება და კულტურული იდენტობა“.]
- Batiashvili, N. (2018). *The Bivocal Nation: Memory and Identity on the Edge of Empire*. London and New York: Palgrave Macmillan. [ბათიაშვილი, ნ. „ორხმოვანი ერი: მეხსიერება და იდენტობა იმპერიის განაპირას“.]
- Centre for Peace and Conflict Studies (2020). *Staying Focused, Staying Connected and Staying Human: Principles for Peacebuilding Online*. URL: https://www.centrepeaceconflictstudies.org/wp-content/uploads/CPCS-Principles-for-Peacebuilding-Online_17July.pdf [მშვიდობისა და კონფლიქტების შესწავლის ცენტრი. „ფოკუსირებულად ყოფნა, დაკავშირებულად ყოფნა და ადამიანურად ყოფნა: ონლაინ მშვიდობის მშენებლობის პრინციპები“.]
- Comninos, A. (2013). *The Role of Social Media and User-generated Content in Post-Conflict Peacebuilding*. Washington, DC: The International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank. [კომნინოსი, ა. „სოციალური მედიის როლი და მომხმარებლის მიერ გენერირებული კონტენტი პოსტკონფლიქტურ მშვიდობის მშენებლობაში“.]
- Facebook Users by Country (2020). *World Population Review*. URL: <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/facebook-users-by-country> [Accessed 2 September 2020]. [ფეისბუქის მომხმარებლები ქვეყნების მიხედვით, სტატისტიკა.]
- Ghaffary, S. (2020). *Civil rights leaders are still fed up with Facebook over hate speech*. URL: <https://www.vox.com/recode/2020/7/7/21316681/facebook-mark-zuckerberg-civil-rights-hate-speech-stop-hate-for-profit> [Accessed 4 September 2020]. [გაფარი, ს. „სამოქალაქო უფლებების ლიდერები კვლავ უკმაყოფილონი არიან ფეისბუქში სიძულვილის ენის გამო“.]
- Hattotuwa, S. (2009). *New Media and Conflict Transformation in Sri Lanka*. IDS Bulletin, 40(2), pp. 28-35. [ჰატოტუვა, ს. „ახალი მედია და კონფლიქტის ტრანსფორმაცია შრი-ლანკაში“.]
- Howard, R. (2002). *An Operational Framework for Media and Peacebuilding*. Institute for Media, Policy and Civil Society, pp. 1-27. [ჰოვარდი, რ. „მედიისა და მშვიდობის მშენებლობისთვის ფუნქციური ჩარჩო“.]
- McDonald, J.W. (2003). Multi-Track Diplomacy. In: G. B. a. H. Burgess, ed. *Beyond Intractability*. Conflict Information Consortium, University of Colorado, Boulder. [მაკდონალდი, ჯ. „კონტროლს მიღმა“.]
- Mor, Y., Kligler-Vilenchik, N. & Maoz, I. (2015). *Political Expression on Facebook in a Context of Conflict: Dilemmas and Coping Strategies of Jewish-Israeli Youth*. Social Media + Society, 1(10), pp. 1-10. [მორი, ი., კლიგლერ-ვილენჩიკი, ნ. & მაოზი, ი. „პოლიტიკური გამოხატვა ფეისბუქზე კონფლიქტის კონტექსტში: დილემები და მასთან გამკლავების სტრატეგიები ებრაელ-ისრაელელ ახალგაზრდებში“.]
- Neumann, I. B. (1999). *Uses of the Other: "The East" in European Identity Formation*. Minneapolis: University of Minnesota Press. [ნიუმანი, ი. „სხვის გამოყენებები: „აღმოსავლეთი“ ევროპული იდენტობის ფორმირებაში“.]
- Nora, P. (1989). *Between Memory and History: Les Lieux de Mémoire*. Memory and Counter-Memory, 26(Special Issue), pp. 7-24. [ნორა, პ. „ისტორიასა და მეხსიერებას შორის: მეხსიერების ადგილები“.]
- Said, E. W. (2003). *Orientalism*. London: Penguin. [საიდი, ე. „ორიენტალიზმი“.]
- Stassen, W. (2010). *Your news in 140 characters: exploring the role of social media in journalism*. Global Media Journal African Edition, 4(1), pp. 116-131. [სტასენი, ვ. „შენი ახალი ამბები 140 სიმბოლოში: ჟურნალისტიკაში სოციალური მედიის როლის კვლევა“.]
- Stauffer, D., Drake, W., Currian, P. & Steinberger, J. (2005). *Information and Communication Technology for Peace: The Role of ICT in Preventing, Responding to and Recovering from Conflict*. URL: https://ict4peace.org/wp-content/uploads/2007/05/ict4peace_ebook.pdf [შტაუფაჩერი, დ., დრეიკი, ვ., კურიონი, პ. & შტაინბერგერი, ჯ. „ინფორმაცია და კომუნიკაციის ტექნოლოგიები მშვიდობისთვის: იკტ-ის როლი კონფლიქტების პრევენციაში, რეაგირებასა და დაძლევაში“.]
- Vaidyanathan, S. (2018). *Antisocial Media: How Facebook Disconnects Us and Undermines Democracy*. New York: Oxford University Press. [ვაიდჰიანათანი, ს. „ანტისოციალური მედია: როგორ გვაშორებს და აკნინებს დემოკრატიას ფეისბუქი“.]

ლუგარის ცენტრზე
რუსულ-ოსური
დეზინფორმაციული
შეტევის გავლენა
სოციალური
მედიის ქართულ
მომხმარებელთა
წარმოდგენებზე
ცხინვალის შესახებ

ლუბარის ცენტრზე რუსულ-ოსური დეზინფორმაციული შეტევის გავლენა სოციალური მედიის ქართულ მომხმარებელთა ნარმოდბენებზე სხინვალის შესახებ

ოთარ კობახიძე

შესავალი

თანამედროვე კონფლიქტები მრავალგანზომილებიანია და სამხედრო დაპირისპირების გარდა, კიბერთავდასხმებს, სოციალურ მედიაში წარმოებულ ომებსა თუ დეზინფორმაციას მოიცავს (Prior, 2017; Brown, 2018). კონფლიქტის აღმოსაგნებლად, გასახანგრძლივებლად თუ მისთვის ახალი მიმართულების მისაცემად, შესაბამისი ნარატივის შექმნა, ანუ ამა თუ იმ ამბის მოყოლა თუ მოვლენების ინტერპრეტაცია, მნიშვნელოვანი წინაპირობაა. ამასთან, მრავალჯერ გამეორებული ნარატივის გამოსწორება, თუნდაც იგი მოგვიანებით მცდარი და დეზინფორმაციული აღმოჩნდეს, რთული ამოცანაა (Ecker, et al., 2011).

კოვიდ-19-ის მიმდინარე პანდემიამ დეზინფორმაციის გასავრცელებლად ნოყიერი ნიადაგი შექმნა. ახალი კორონავირუსის გაჩენის შესახებ სპეკულაციების ფონზე, რუსეთი მეზობელ სახელმწიფოებში აშშ-ის საეჭვო კვალის ძებნისას კვლავაც ლუგარის ცენტრამდე მივიდა. პანდემიის საწყის ეტაპზევე, მოსკოვმა ისევ დაიწყო ცენტრის წინააღმდეგ დეზინფორმაციის გავრცელება, რომლის თანახმადაც, რუსეთის საზღვრებთან ახლოს, თბილისში მდებარე ლუგარის ცენტრში აშშ მოსკოვის წინააღმდეგ ბიოლოგიურ იარაღს ქმნის.

მოსკოვის მხარდამხარ, ლუგარზე დეზინფორმაციის ერთ-ერთ გამავრცელებლად ოკუპირებული ცხინვალის რეგიონის/სამხრეთ ოსეთის ხელმძღვანელობა და მედიაც გვევლინება. დეზინფორმაციის მთავარი გზავნილი ცხინვალიდან გავრცელებულ განცხადებებში სრულად ემთხვევა ხოლმე მოსკოვიდან წამოსულ გზავნილებს. თუმცა, აღსანიშნავია, რომ დეზინფორმაციის გადმოცემისა და გამოხატვის ფორმები, ასევე ცალკეული ასპექტები, ცხინვალისეულ ბრალდებებში ფანტასტიკის ელემენტებს მოიცავს.

ქართულ მედიასა და, შესაბამისად, ქართულ საზოგადოებაში ლუგარის ცენტრის შესახებ რუსული დეზინფორმაცია დროდადრო მნიშვნელოვან ყურადღებას იპყრობს. თუმცა ამ პროცესის მთავარ მოთამაშედ ქართული საზოგადოება დიდწილად რუსეთს აღიქვამს, დეზინფორმაციული გზავნილების კონტექსტში ცხინვალის ხელისუფლების გამოჩენა ქართულ-ოსურ ურთიერთობებში ახალ დინამიკას აჩენს. დეზინფორმაციული შეტევები კონფლიქტით დაყოფილი ამ ორი ჯგუფის კიდევ უფრო გაუცხოების საქმეში განსაკუთრებით წარმატებულია იმ ფონზე, როდესაც ცხინვალის რეგიონისა და დანარჩენი საქართველოს მოსახლეობას შორის რეალურ

ოთარ კობახიძე - თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის დოქტორანტი; ცენტრალური ევროპის უნივერსიტეტის ნაციონალიზმის კვლევების მაგისტრი. 2019 წლიდან მუშაობს ინტერნეტგამოცემა "სამოქალაქო საქართველოს" (Civil.ge) მთავარ რედაქტორად.

სივრცეში ურთიერთობები მინიმუმამდეა დასული, მათ შორის, 2019 წლიდან დღემდე დაკეტილი საკონტროლო-გამშვები პუნქტების გამო.

წინამდებარე ნაშრომის მიზანია, მიმოიხილოს რუსეთიდან და ცხინვალისა და ცხინვალის მიერ მოსკოვისთვის დეზინფორმაციულ შეტევაში მხარის აბმა რა ემოციებს უჩენს ინტერნეტის ქართველ მომხმარებლებს ცხინვალის რეგიონის/სამხრეთ ოსეთის მიმართ.

ლუგარის ცენტრის წინააღმდეგ დეზინფორმაციის კონტაქსტი

რუსეთმა კოვიდ-19-ის პანდემია მანამდე წლების განმავლობაში კულტივირებული დეზინფორმაციისათვის ახალი სიცოცხლის მისანიჭებლად გამოიყენა. 26 მაისს, საქართველოს დამოუკიდებლობის დღეს, რუსეთის საგარეო საქმეთა სამინისტრომ ეჭვქვეშ დააყენა ლუგარის ცენტრის საქმიანობის საერთაშორისო კონვენციებთან შესაბამისობა და განაცხადა, რომ ცენტრი მწერების საშიში ინფექციების გადასატანად გამოყენების შესაძლებლობას სწავლობდა (სამოქალაქო საქართველო (Civil.ge), 2020).

განცხადება საქართველოს საგარეო უწყებამ „რუსეთის უხეშ და აგრესიულ დეზინფორმაციად“ შერაცხა, დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნული ცენტრის დირექტორმა კი თქვა, რომ მოსკოვი საქართველოს მბრძანებელი აღარაა და რომ რუს სპეციალისტებს ექსკლუზიურად ცენტრში სტუმრობის საშუალებას არ მისცემდნენ (სამოქალაქო საქართველო (Civil.ge), 2020). ცენტრზე რუსეთის განცხადება, როგორც დეზინფორმაცია, დაგმო საქართველოში აშშ-ის საელჩომაც (სამოქალაქო საქართველო (Civil.ge), 2020).

გერმანიის უსაფრთხოებისა და თავდაცვის 2016 წლის დოკუმენტის თანახმად, რუსეთი ჰიბრიდული ინსტრუმენტების მზარდი გამოყენებით, ომსა და მშვიდობას შორის ზღვარის წაშლას ცდილობს, რითაც თავისი მიზნების შესახებ გაურკვევლობას აჩენს (The German Federal Government, 2016). მკვლევრები რუსეთის სახელმწიფოსგან ზურგამაგრებული დეზინფორმაციის ოთხ ძირითად ამოცანაზეც საუბრობენ: 1) პოლიტიკური მოწინააღმდეგეების, განსაკუთრებით, აშშ-ისა და ევროპის გადარწმუნება, რომ რუსეთის ამა თუ იმ მოქმედებას წინააღმდეგობა გაუწიონ; 2) საერთაშორისო სამართალსა და ნორმებზე დაფუძნებული მსოფლიო წესრიგის დისკრედიტაცია და რუსული დღის წესრიგის პოპულარიზაცია მსოფლიოში; 3) ხელოვნურად შექმნილი „ფაქტების“ სიმართლედ გასაღება; 4) განხეთქილების ჩამოგდება იმ სახელმწიფოების შიგნით, თუ სახელმწიფოთა შორის, რომლებიც ამა თუ იმ საკითხზე რუსეთს ეწინააღმდეგებიან (Richey, 2017:109).

ლუგარის ცენტრზე დეზინფორმაციის გავრცელების შემთხვევაში, კრემლის მთავარი მიზანია, აშშ რუსეთის წინააღმდეგ ბიოლოგიური საფრთხეების გაჩენაში დაადანაშაულოს. აღსანიშნავია, რომ რუსეთმა ამ დეზინფორმაციის თავდაპირველი გავრცელებისას, იგი სკრიპალების საქმის გადასაფარად წამოსწია წინ (Adzinbaia, 2019).

ლუგარის ცენტრის წინააღმდეგ მოხშირებული დეზინფორმაციის ფონზე, რუსეთის დეზინფორმაციას ფანტასტიკის ელემენტები შესძინა ცხინვალის რეგიონის „უშიშროების სამსახურმა“ (KGB)⁸, რომელმაც განაცხადა, რომ 3 ივლისს ცხინვალის „სახელმწიფო საზღვრის“ დარღვევისთვის დაკავებული საქართველოს მოქალაქე რეგიონში გადასვლას ცენტრისთვის ღამურების შესაგროვებლად ცდილობდა (სამოქალაქო საქართველო (Civil.ge), 2020). ცხინვალის უშიშროების სამსახურის მტკიცებით, ცენტრს

8 აღსანიშნავია, რომ ცხინვალის „უშიშროების კომიტეტს“ წლებია მოსკოვიდან წარმოგზავნილი კადრები ხელმძღვანელობენ. 2019 წლის აგვისტოდან ამ პოზიციას ოლეგ შირანი, რუსეთის ფედერალური უსაფრთხოების სამსახურის (FSB) სხვადასხვა ხელმძღვანელ თანამდებობაზე ნამუშევარი კადრი იკავებს (სამოქალაქო საქართველო (Civil.ge), 2020).

სწორედ ცხინვალში მოხინაღრე ღამურების ჯიშები აინტერესებდა. ცხინვალის მტკიცებებს „მოგონილი“ და „დადგმული პროვოკაცია“ უწოდა დაავადებათა კონტროლისა და საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის ეროვნული ცენტრის დირექტორმა.

ლუგარის ცენტრისადმი გააქტიურებული რუსულ-ოსური დეზინფორმაციული შეტევა ქართველ მოსახლეობაში ამ დაწესებულებისადმი ნდობის საგრძნობ ზრდას დაემთხვა. პანდემიის დაწყების საწყის ეტაპზევე ლუგარის ცენტრში შესაძლებელი გახდა კოვიდ-19-ზე ტესტის ჩატარება და პასუხის 24 საათის განმავლობაში მიღება, რამაც ქართველ ეპიდემიოლოგებს დაავადების დროული გამოვლენის, პაციენტთა კონტაქტების მოძიება-მკურნალობის და, შესაბამისად, ინფექციის გავრცელების შეკავების შესაძლებლობა მისცა.

ცენტრისადმი ნდობის ზრდას სხვადასხვა კვლევა მოწმობს. 2020 წლის ივნისის კვლევის მიხედვით, მოსახლეობის 66%-ის აზრით, ლუგარის ცენტრი ხელს უშლის კორონავირუსის გავრცელებას, 4% მიიჩნევს, რომ ხელს უწყობს გავრცელებას, 8% – ამბობს „არცერთს“, 17%-მა არ იცის (ეროვნულ დემოკრატიული ინსტიტუტი (NDI), 2020). განსხვავებული სურათი გვექონდა ეროვნულ-დემოკრატიული ინსტიტუტის 2019 წლის აპრილის საზოგადოებრივი აზრის განწყობის კვლევაში. მაშინ კითხვაზე „მართალია თუ ტყუილი, რომ აშშ-ის მიერ დაფინანსებული ლუგარის ლაბორატორია საქართველოში ეპიდემიების გავრცელებას უწყობს ხელს?“, 21%-მა უპასუხა – „მართალია“, 38%-მა უპასუხა, რომ ტყუილია, 40%-მა კი უპასუხა – „არ ვიცი“ (The Caucasus Research Resource Center, 2019).

სოციალური მედიის ქართულ მომხმარებელთა გამოხმაურება დეზინფორმაციაზე

აღსანიშნავია, რომ სოციალური მედიის მომხმარებელნი არა მხოლოდ ინფორმაციის უბრალოდ მომხმარებლები არიან, არამედ კონფლიქტის შესახებ ნარატივის კვლავმწარმოებელნიც. მათ შესაძლებლობა აქვთ, ერთმანეთთან დისკუსიაც გამართონ, როგორც კონფლიქტის მეორე მხარეს მყოფებთან, ისე – ერთიმეორესთანაც. ინტერნეტის მომხმარებლის ზრდისა თუ ფიზიკური კონტაქტების შეზღუდულობის ფონზე, სავარაუდოა, რომ მისი მნიშვნელობა კიდევ უფრო გაიზარდება და იგი კონფლიქტის ერთ მხარეს მყოფი საზოგადოების შიგნით, ასევე გამყოფი ზაზის ორივე მხარეს მყოფთა შორის კიდევ უფრო მნიშვნელოვან საკომუნიკაციო არხად იქცევა.

პანდემიის თუ დაძაბული შიდაპოლიტიკური პროცესების ფონზე, მართალია, დეზინფორმაციის პრობლემა ქართული ტრადიციული თუ სოციალური მედიის დღის წესრიგის მთავარ თემად არ ქცეულა, თუმცა თვალშისაცემი იყო სოციალური ქსელების ქართველ მომხმარებელთა ემოციური გამოხმაურება ამ საინფორმაციო შეტევებზე.

დეზინფორმაციაზე სოციალური ქსელების ქართველ მომხმარებელთა პასუხების წარმოსაჩენად ორი ეპიზოდი შევარჩიე – დავინტერესდი, როგორ პასუხობდნენ ისინი, ერთი მხრივ, მოსკოვის 26 მაისის განცხადებას, მეორე მხრივ კი, ცხინვალის ბრალდებებს „ღამურების შეგროვების“ საქმეზე დაჭერილი ქართველის წინააღმდეგ. კომენტარებისათვის რამდენიმე მედიასაშუალებების, მათ შორის, რადიო თავისუფლების, ნეტგაზეთის, ქართლი.ჯის – Facebook-ში გაზიარებულ შესაბამის სტატიებზე გამოხმაურებებს მივმართე. ამასთან, რამდენიმე კომენტარი ცხინვალის უშიშროების სამსახურის მიერ YouTube-ში გავრცელებული მღებრიშვილის „აღიარების“ ვიდეოდანაა მოყვანილი.

პასუხები მოსკოვს

რუსეთის საგარეო საქმეთა სამინისტროს 26 მაისის განცხადებაში გამოთქმულ დეზინფორმაციულ გზავნილებზე ქართველთა პასუხებში ჩანს გაბრაზების, შიშისა და შიდა-ეროვნული სოლიდარობის ემოციები, ზოგიერთ შემთხვევაში კი გვხვდება ქსენოფობიური კომენტარებიც. არაერთ ქართველს მოსკოვის დეზინფორმაციულმა გზავნილებმა რუსეთთან ომის გამეორების მოლოდინი და შიში გაუჩინა. ზოგიერთი ქართველის აზ-

რით კი, რუსულ მხარეს დეზინფორმაციის გავრცელებით საქართველოსადმი „შური ამოძრავებს.“ ზოგიერთ შემთხვევაში კი, მოსაზრება, ფაქტი და ემოციები ერთიმეორეს ში ახლართული და ერთგვარად ეროვნული თვითდარწმუნების წახალისებას ემსახურება:

- „ოდესღაც სერვანტესმა თურქებს ადამიანთა მოდგმის მტრები უწოდა. ახლა ეს ითქმის რუსეთზე“
- „დიდ რუსეთს გამუდმებით ეშინია პატარა საქართველოსი. არადა, როგორ ბაქებუქობს - ძლიერი ვარო. სხვა რა ქნას? სულ გვალატობს, იარაღით გვემუქრება (ძლიერება ეს ჰგონია), ტერიტორიებს გვართმევს, ბოლმით იხრჩობა. პატარა საქართველო კი წინ მიიწევს, ვითარდება და ავი მეზობლის აგრესიას მოთმინებითა და ღვთის წყალობით დაამარცხებს.“
- „პუტინს ვძულვართ ქართველები“
- „არასდროს არ უხარია და სუ ცდილობს ხელი შეგვიშალოს რუსეთს“
- „ჩვენს მიმართ უდიდესი შური ამოძრავებთ და განა მარტო რუსებს? ასეთებს სურთ ჩვენ ჯურღმულში ვიჯდეთ, სრულ სიბნელეში, არავითარი პროგრესული რომ არ გვეღირსოს, მაგრამ ქართველი ჯურღმულშიც ახერხებდა სინათლის სხივის დანახვას!“
- „რუსეთი ახალ დიდ ომს აპირებს საქართველოსთან და ეს აშკარაა, ამ დროს საქართველოს ხელისუფლება რატომ არის ჩუმად, არ მესმის?! პასუხი უნდა იყოს მკაფიო და მკაცრი, შეთანხმებული აშშ-სთან“
- „რუსეთს არ ეშინია. ეს ჩვენ გვეშინოდეს მათი შემოსვლის და ამას ხელი უნდა შეეშალოს. ვინ კითხავს რუსეთს საქართველოში მდებარე ლაბორატორიის შემოწმებას. რატომ უშვებს ამას ხელისუფლება. რა ვალდებულება გვაქვს ოკუპანტის ქვეყნის წინაშე“
- „თუ დედაბუდიანად გაგვყიდეს და არ ვიცით. რუსეთის ფედერაციაში შევდივართ უკვე“
- „ვირუსის გავრცელება, მიწისძვრა, წყალდიდობა, ხანძარი და სხვა და სხვა სახის მოვლენები სახიფათოა იქ, სადაც მისი ეპიცენტრია, რა გამოდის: თუ ლუგარის ლაბორატორია, რუსული გათვლით ავრცელებს ვირუსებს, მაშინ რატომ არის საქართველო ერთ-ერთ მოწინავე ადგილზე კოვიდ-19-ის გაუვრცელებლობის მხრივ?“

პასუხები ცხინვალს

განსხვავებით რუსეთის საგარეო საქმეთა სამინისტროს განცხადებაზე რეაქციებისა-გან, ინტერნეტის ქართველ მომხმარებელთა პასუხები ცხინვალის მიერ გახმოვანებულ დეზინფორმაციაზე, ირონიულია. შესამჩნევია უფრო მეტი შეურაცხყოფაც. მოსკოვი-საგან განსხვავებით, ცხინვალის/სამხრეთ ოსეთის ხელისუფალთა მიერ გამოთქმულ გზავნილებს სოციალური მედიის მომხმარებელი ქართველები ნაკლებად სერიოზულად აღიქვამენ. შესწავლილ კომენტარებში ჩანს, რომ ქართველები დეზინფორმაციის შეტევებს ერთგვარ სპექტაკლად აღიქვამენ, რომლის სცენარის ავტორი მოსკოვია, გამომგონებელი კი – ცხინვალი. ამ ფონზე, ქართველი მომხმარებლების ნაწილი ოსებს „გამყიდველ“ არასანდო ადამიანებად წარმოაჩენს, რომლებიც მოსკოვის დავალებით, მზად არიან, საქართველოს წინააღმდეგ დეზინფორმაცია გაავრცელონ:

- „ვახ რა... ბიბილოვი კი ყავთ“ პრეზიდენტი“, მაგრამ“ნაროდიც“ გამოდებილდა????“
- „ეს საცოდავები... ეს ერთუჯრედა მარაზმატიკები... ტფუ კიდევ ჩვენს ენაჩა-ვარდნილ მთავრობას...“
- „აქეთ მხარეს ლამურები არ არის იქით ეტყობა თან ოსურად ლაპარაკობენ“

- „ჰო კიდევ თქვენი ავიაშვილი უნდა გაეტაცა, წყალქვეშა ნავი ჩაეძირა და უახლესი 8-ე თაობის გამანადგურებელის ფოტოები მოეპოვებინა, მოგ... *...ნთ ფანტაზია“.
- „ოსური ღამურა სულ სხვაა და“.
- „რატომ ცხინვალში? იმიტომ რომ ლუგარის ლაბორატორიას “ტოჩნო” ოსი ღამურები სჭირდებოდა! მერე უკან გადაიყვანდნენ და “ტოჩნო” ოსებში გავრცელდებოდა პანდემია“.
- „რადაც სიაფანდობას გავს. 10 000 დოლარად თითონ ოსები რაღაც ღამურას კი არა თვითგამოცხადებულ პრეზიდენტსაც გადასცემდნენ მყიდველს“.
- „ეს პროვოკაცია დადგმულია. რუსეთს ეს დიდი ხანია უნდა და ისევ იგივეს იმეორებს წლებია... რა უნდა ქნა, როცა ქვეყანა ასეთი იდიოტებითაა დასახლებული“.
- „ეგ გამოუშვან და ღამურებს აქედან გავუგზავნით მაგ გონებასუსტებს“.
- „თვითონ რუსები ვერ გვიბედავენ და ოსებთან გვიჩივლეს ან თვითონ რომ ჩამოვიდნენ“ პრავერკაზე” არ უნდაათ...“.
- „რუსი ღორების სცენარით დადგმული და დებილი ოსების შესრულებული უნიჭო სპექტაკლი“.
- „smeshno. ai ai separatisti. nu vidno rabotaet separatiskaia fsb :d ამას რუსი ბიდლოც კი არ დაიჯერებს ოსო შაკლებო :დ“.

ანალიზი/დისკუსია

ლუგარის ცენტრის წინააღმდეგ მიმართულ რუსულ დეზინფორმაციას ცხინვალის კონფლიქტში ჯერჯერობით ნაკლებად შესამჩნევია ახალი დინამიკა შემოაქვს. ცხინვალის რეგიონის ლიდერთა მცდელობა, ამა თუ იმ სარგებლისათვის, კიდევ უფრო მეტად გაავრცელონ და შეამკონ მოსკოვში ჩაფიქრებული დეზინფორმაციული შეტევები, ყურადღებას დანარჩენ საქართველოში სულ უფრო იქცევს, განსაკუთრებით, პანდემიისა და ბიოლოგიური საფრთხეების თემის სენსიტიურობის გაზრდის ფონზე.

ცხინვალის რეგიონის ხელისუფლების მიერ ლუგარის ცენტრის შესახებ დეზინფორმაციულ ომში ჩაბმა და ამ დეზინფორმაციისათვის ფანტასტიკური ელემენტების მინიჭება, იქნება ეს „ღამურებით ვაჭრობა“ თუ სხვა, სოციალური მედიის მომხმარებელ ქართველთა თვალში ცხინვალს არასერიოზულ მხარედ აჩენს, რაც აძლიერებს მათ აღქმას, როგორც მოსკოვის დავალებათა შემსრულებლებისა (გავიხსენოთ ზემოთ მოყვანილი კომენტარი: „რუსი ღორების სცენარით დადგმული და დებილი ოსების შესრულებული უნიჭო სპექტაკლი“). მოსკოვის მიერ განახლებული დეზინფორმაციული კამპანიის ექოდ ქცეული ცხინვალის ნარატივები კიდევ უფრო ამყარებს ქართველთა წარმოდგენას ცხინვალის, როგორც რუსეთის მარიონეტული რეჟიმის შესახებ.

ამ მხრივ, ქართული კომენტარები წარმოაჩენს და იმეორებს ცხინვალის შესახებ ქართულ საზოგადოებაში გავრცელებულ დომინანტურ ნარატივს ცხინვალის/სამხრეთ ოსეთის რუსეთისადმი დაქვემდებარებულობისა და მარიონეტულობის შესახებ. ეს კიდევ უფრო ამყარებს ქართველთა წარმოდგენებს, რომ ამ კონფლიქტში ოსები სერიოზული, მნიშვნელობის მინიჭების ღირსი მოთამაშეები არ არიან.

მოვლენათა ამგვარი განვითარება კი, თავის მხრივ, ამტკიცებს ქართველთა მიერ ცხინვალის რეგიონის საკითხის, პირველ რიგში, ქართულ-რუსული კონფლიქტის პარადიგმის ჭრილში გააზრებას და აფერხებს ამ კონფლიქტის მეორე დონის, ქართულ-ოსური ეთნოსთაშორისი კონფლიქტის დინამიკის გაანალიზებას. რუსული დეზინფორმაციის ნაკადში ცხინვალის ფანტასტიკური ელემენტებით ჩართვა და თბილისის წინააღმდეგ გალაშქრება, ქართულ საზოგადოებაში კიდევ უფრო ამყარებს ცხინვალის რეგიონის/სამხრეთ ოსეთის კონფლიქტში რუსულ-ქართული კონფლიქტის პირველობისა და კონფლიქტის ქართულ-ოსური შრის მეორეხარისხოვნების აღქმას.

კომენტარები აჩვენებს, რომ რუსული დეზინფორმაციის ცხინვალური ექო ქართულ საზოგადოებაში ოსებისადმი უნდობლობას ზრდის. ამას ისიც უწყობს ხელს, რომ ქართულ საზოგადოებას ნაკლებად მიუწვდება ხელი ცხინვალის ხელისუფლებისა და დეზინფორმაციისადმი იქაური ოსების კრიტიკაზე, ასეთის საერთოდ არსებობის შემთხვევაში. ცხინვალის მიერ გავრცელებული დეზინფორმაციის პასუხად, ინტერნეტის მომხმარებელი ქართველების ნაწილი ოსებს, როგორც ეთნოსს, არასაზნაო, არარაციონალურ, ნაკლებად გონიერ ჯგუფად წარმოაჩენს. ერთ-ერთი მომხმარებელი მათ აღსაწერად იყენებს „შაკალს“ – არასაზნაოს, მოლაღატეს, ზურგში დანის ჩამცემს, რომელიც საქართველოს რუსეთის სასარგებლოდ ლაღატობს.

მაშინ, როდესაც სოციალური ქსელების ქართველი მომხმარებლები არასერიოზულ მოთამაშედ განიხილავენ დეზინფორმაციის ექოდ ქცეულ ცხინვალს, მყარდება აღქმა მოსკოვის, როგორც ცხინვალში პრობლემის მთავარი გამომწვევი აქტორისა. რუსეთი აღქმულია, როგორც იმ „პროვოკაციის“ დამდგმელი, რომლის შესრულებასაც იგი ოსებს ავალებს.

თუკი ოსებისადმი არასერიოზულ, გაღიზიანებულ დამოკიდებულებას ვაწყდებით, მოსკოვისადმი ქართველ მომხმარებლებში გაბრაზებისა და შიშის ემოციები ჭარბობს. ჩნდება შიში, რომ რუსეთი ამ დაუსაბუთებელი ბრალდებების საბაბით, ახალ ომს დაიწყებს. გვხვდება რუსეთთან დაპირისპირებით ქვეყნის სუვერენიტეტისა და დამოუკიდებლობის დაკარგვის შიშიც. რუსეთს კომენტარების ავტორები ძლიერ, აგრესიულ მოთამაშედ ხედავენ, რომელსაც საქართველოსადმი ავი ზრახვები აქვს. განსხვავებით ცხინვალის შემთხვევებისაგან, რომელსაც სოციალური მედიის ქართველი მომხმარებლები არასერიოზულად ეპყრობიან, მოსკოვიდან წამოსული დეზინფორმაცია, მათი აზრით, ყურადღების ღირსია და საქართველოს მხრიდან ქმედებას მოითხოვს.

დასკვნის გაზიარება

ლუგარის ცენტრის შესახებ დეზინფორმაციის უმთავრესი მიზანი შესაძლოა სულაც არაა ცხინვალის რეგიონში არსებული კონფლიქტის კიდევ უფრო გაღვივება, თუმცა ამ დეზინფორმაციას ერთგვარი განუზრახველი შედეგებიც აქვს, რომლებიც კიდევ უფრო გავაშორებს რეგიონში ხანგრძლივი მშვიდობის დამყარებას. მოსკოვისეულ დეზინფორმაციის მატარებელზე ცხინვალის რეგიონის/სამხრეთ ოსეთის ხელმძღვანელობის შემოხტომა კიდევ უფრო აშორებს ერთმანეთს ქართველებსა და სამხრეთელ ოსებს, ზრდის აგრესიულ კომენტარებს სოციალურ მედიაში და კიდევ უფრო მეტად უწყობს ხელს ერთ დროს მჭიდრო კავშირში მყოფი, კონფლიქტის შედეგად გაყოფილი ორი საზოგადოების ერთიმეორეზე წაკიდებას.

ჰქონდა თუ არა რუსეთს წინდაწინვე გათვლილი, რომ ლუგარის ლაბორატორიის დისკრედიტაციასთან ერთად, თბილისის საწინააღმდეგო დეზინფორმაციაში ცხინვალის ჩართვით ქართულ-ოსური კონფლიქტის ემოციები ხელახლა გაღვივდებინა? თუ ცხინვალის მეტ-ნაკლებად ავტონომიურად მოქმედებდა, უმტკიცებდა რა „თავდადებას“ რუსეთს და იყენებდა დეზინფორმაციას თავისი მიზნებისათვის თბილისის წინააღმდეგ? რამდენად შესაძლებელია, ვიფიქროთ, რომ ცხინვალის ავტონომიურად მოქმედებდა, მაშინ როდესაც რეგიონის „უშიშროების კომიტეტს“ მოსკოვიდან მოვლენილი მაღალჩინოსანი მართავს?

ამასთან, თუმცაღა ამ სტატიაში არ განგვიხილავს, რა განწყობები მკვიდრდება ქართველებისა და საქართველოსადმი მსგავსი დეზინფორმაციული გზავნილებით სამხრეთელ ოსებში, სავარაუდოა, რომ ლუგარის ცენტრის წინააღმდეგ შეტევა ოსებში ქართველებისადმი უნდობლობას კიდევ უფრო ზრდის. გასათვალისწინებელია, რომ ცხინვალის რეგიონში მომუშავე მედიას თითქმის მთლიანად აკონტროლებს „პრეზიდენტ“ ანატოლი ბიბილოვის ხელისუფლება, ხშირია თვითცენზურაც და კრიტიკული მედიასაშუალებებისა და ჟურნალისტების დევნა (Freedom House, 2020; Amnesty International, 2020). ამდენად, კონფლიქტის ხაზის აქეთ მხარეს დარჩენილ ქართველ მოქალაქეებს, ცხინვალიდან განსხვავებული აზრი და იქაური ხელისუფლების კრიტიკა ნაკლებად ესმით.

ამ კითხვებზე პასუხს დამატებითი კვლევა და ანალიზი სჭირდება, თუმცა მეტ-ნაკლებად ნათელია, რომ დეზინფორმაცია, თუნდაც მიმართული სხვა მიზნისაკენ, კონფლიქტით დაზარალებულ საზოგადოებებში ნოყიერ ნიადაგს პოულობს დაყოფილ ეთნიკურ ჯგუფებს შორის მეტი უნდობლობის დასათესად. იგი ხელს უწყობს დამცინავი, ირონიული და ხშირად აგრესიული ურთიერთდამოკიდებულებების წარმოჩენას, რაც კიდევ უფრო მეტად აშორებს ერთმანეთს ქართულ და ოსურ მხარეებს. მით უმეტეს, რომ ცხინვალსა და დანარჩენ ქვეყანას შორის საკონტროლო-გამშვები პუნქტების 14-თვიანი ჩაკეტვის შემდეგ, ხალხთა შორის კონტაქტები აბსოლუტურ მინიმუმამდეა დასული და შეხვედრების ერთადერთ სივრცედ ხშირად სწორედ ირონიითა და დაცინვით გაჯერებული სოციალური მედია რჩება.

გამოყენებული ლიტერატურა:

- ეროვნულ დემოკრატიული ინსტიტუტი (NDI) (2020). *Public Attitudes in Georgia: Results of June 2020 survey*, URL: https://civil.ge/wp-content/uploads/2020/07/NDI-Georgia-Poll-Results_June_2020_Final-Version_ENG.pdf [ბოლო ნახვა: 14 ნოემბერი, 2020].
- კავკასიის კვლევითი რესურსების ცენტრი (2019). *NDI: საზოგადოების განწყობა საქართველოში*, 2019 წლის აპრილი, URL: <https://caucasusbarometer.org/ge/na2019ge/TFLUGLAB/> [ბოლო ნახვა: 15 ნოემბერი, 2020].
- სამოქალაქო საქართველო (Civil.ge) (2020). *აშშ-ის საელჩო „ბორდერიზაციასა“ და ლუგარის ცენტრის წინააღმდეგ „დებინფორმაციაზე“*, URL: <https://civil.ge/ka/archives/354037> [ბოლო ნახვა: 14 ნოემბერი, 2020].
- სამოქალაქო საქართველო (Civil.ge) (2020). *რუსეთი ლუგარის ცენტრის საქმიანობას კვლავაც აპროტესტებს*, URL: <https://civil.ge/ka/archives/353983> [ბოლო ნახვა: 14 ნოემბერი, 2020].
- სამოქალაქო საქართველო (Civil.ge) (2020). *თბილისი ლუგარის ცენტრის შესახებ რუსეთის „ცრუ ბრალდებებს“ პასუხობს*, URL: <https://civil.ge/ka/archives/354041> [ბოლო ნახვა: 15 ნოემბერი, 2020].
- სამოქალაქო საქართველო (Civil.ge) (2020). *ცხინვალში „უშიშროების კომიტეტის“ ახალი თავმჯდომარე დაინიშნა*, URL: <https://civil.ge/ka/archives/315963> [ბოლო ნახვა: 14 ნოემბერი, 2020].
- სამოქალაქო საქართველო (Civil.ge) (2020). *ოკუპირებული ცხინვალის თქმით, დაკავებულ ქართველს ღამურების შეგროვება სურდა*, URL: <https://civil.ge/ka/archives/359846> [ბოლო ნახვა: 14 ნოემბერი, 2020].
- Adzinbaia, Z. (2019). *Strengthening State Policy to Address Anti-Western Disinformation and Propaganda in Georgia*, Tbilisi, URL: http://www.parliament.ge/ge/ajax/downloadFile/136132/Disinfo_Report_28.01_2020_ENG_ [ბოლო ნახვა: 15 ნოემბერი, 2020]. [ადინბაია, ზ. „ანტი-დასავლური დებინფორმაციისა და პროპაგანდის წინააღმდეგ სახელმწიფო პოლიტიკის გაძლიერება“.]
- Amnesty International (2020). *South Ossetia/Tskhinvali Region: Persecution of Journalists Who Speak Out*. URL: <https://www.amnesty.org/download/Documents/EUR5621122020ENGLISH.pdf> [ბოლო ნახვა: 15 ნოემბერი, 2020]. [საერთაშორისო ამნისტიკა: სამხრეთი ოსეთი/ცხინვალის რეგიონი: კრიტიკული ჟურნალისტების დევნის შესახებ.]
- Brown, J. (2018). *An Alternative War: The Development, Impact, and Legality of Hybrid Warfare Conducted by the Nation State*. *Journal of Global Faultlines*, 5(1-2), pp. 58-82. DOI: <https://doi.org/10.13169/jglobfaul.5.1-2.0058> [ბოლო ნახვა: 14 ნოემბერი, 2020]. [ბრაუნი, ჯ. „ალტერნატიული ომი: ერი-სახელმწიფოს მიერ წარმოებული ჰიბრიდული ომის განვითარება, გავლენა და სამართლებრივი მხარეები“.]
- Ecker, U., Lewandowsky, S., Swire, B. & Chang, D. (2011). *Correcting false information in memory: Manipulating the strength of misinformation encoding and its retraction*. *Psychonomic Bulletin & Review*, Volume 18, pp. 570-578. DOI: <https://doi.org/10.3758/s13423-011-0065-1> [ბოლო ნახვა: 15 ნოემბერი, 2020]. [ეკერი, ლევანდოვსკი, სუაირი და ჩანგი. „მცდარი ინფორმაციის გამოსწორება: მისინფორმაციის შექმნისა და გამოვლენის სიძლიერით მანიპულაციის შესახებ“.]
- Freedom House (2020). *Freedom in the World 2020*, URL: <https://freedomhouse.org/country/south-ossetia/freedom-world/2020> [ბოლო ნახვა: 14 ნოემბერი, 2020]. [ფრიდომ ჰაუსი, „თავისუფლება მსოფლიოში 2020“; ანგარიში.]
- Prier, J. (2017). *Commanding the Trend: Social Media as Information Warfare*. *Strategic Studies Quarterly*, 11(4), pp. 50-85, URL: <https://www.jstor.org/stable/26271634> [ბოლო ნახვა: 14 ნოემბერი, 2020]. [პრიერი, ჯ. „სოციალური მედია საინფორმაციო ომის იარაღად“.]
- Richey, M. (2017). *Contemporary Russian revisionism: understanding the Kremlin's hybrid warfare and the strategic and tactical deployment of disinformation*. *Asia Europe Journal*, Volume 16, pp. 101-113. DOI: HYPERLINK "<https://doi.org/10.1007/s10308-017-0482-5>" [რიჩი, მ. „თანამედროვე რუსული რევიზიონიზმი: კრემლის მიერ ჰიბრიდული ომისა და დებინფორმაციის სტრატეგიული და ტაქტიკური გამოყენების გაგება“.]
- The German Federal Government (2016). *The 2016 White Paper on German Security Policy and the Future of the Bundeswehr*, URL: <https://bit.ly/2UxUQxP> , [ბოლო ნახვა: 14 ნოემბერი, 2020]. [გერმანიის ფედერალური მთავრობა: „2016 წლის დოკუმენტი გერმანიის უსაფრთხოების პოლიტიკისა და ბუნდესვერის მომავლის შესახებ“.]

კამპანიებისა და
აქციების მნიშვნელობა
კონფლიქტით გაყოფილ
საზოგადოებებში

კამპანიებისა და აქსიების მნიშვნელობა კონფლიქტით გაყოფილ საზოგადოებაში

ნათია ჭანკვეტაძე

ნათია ჭანკვეტაძე - ჯორჯ მესონის
უნივერსიტეტის კარტერის
მშვიდობისა და კონფლიქტების
მოგვარების სკოლის დოქტორანტი.

საპროტესტო აქციები და კამპანიები, რომლებიც ერთმანეთისგან ფორმით, შინაარსითა და მიზნობრიობით განსხვავდება, წლებია, საქართველოს ყოველდღიური ცხოვრების განუყოფელი ნაწილია. ხშირად იმართება კონფლიქტებთან დაკავშირებული აქციები და კამპანიები, თუმცა, მათ გავლენას კონფლიქტით გაყოფილ საზოგადოებებში მეორე მხარისადმი არსებულ განწყობებზე იშვიათად თუ განვიხილავთ. აქციებისა და კამპანიების ნაწილი დაგეგმილია, ნაწილი კი სპონტანურად, კონკრეტული შემთხვევის საპასუხოდ იმართება, მაგრამ მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს კონფლიქტით გაყოფილი ადამიანების ურთიერთაღქმაზე. საინტერესოა, რომ მშვიდობასა და კონფლიქტებთან დაკავშირებულ კამპანიებსა და აქციებში ადამიანების ჩართულობის მოტივაციას განსაკუთრებით კარგად სოციალური ფსიქოლოგიის პერსპექტივა ხსნის.

წინამდებარე სტატიის მიზანია, მშვიდობისა და კონფლიქტების სწავლების ინტერდისციპლინურობის ხაზგასმით, სოციალური ფსიქოლოგიის რამდენიმე თეორიული იდეის ქართულ-აფხაზურ და ქართულ-ოსურ კონტექსტში მიმოხილვა. კერძოდ, რა როლს ასრულებს კოლექტიურ ღირებულებათა სისტემა, ჯგუფური ნორმებისადმი ერთგულება, ბრაზი, ემოცია, სტერეოტიპები და ჯგუფებს შორის არსებული პოლარიზაციის ხარისხი კონფლიქტ(ებ)ის მეორე მხარისადმი მიმართულ კამპანიებსა და აქციებში; რამდენად განსაზღვრავს მათ დღის წესრიგსა და მათში მონაწილე ადამიანების ქცევას. საილუსტრაციოდ განვიხილავ აქცია-პერფორმანსს სოფელ ატოცში, კამპანიებს „მშობიასა“ და „ბოდის“, ასევე სოციალურ ქსელში ორგანიზებულ კამპანიას „დაუ-HAHA-ვე პოსტი დაურ კოვებს“.

თეორიული პერსპექტივა

კონფლიქტ(ებ)თან დაკავშირებული კამპანიები, ისევე როგორც საპროტესტო აქციები, დაგეგმილად ან სპონტანურად იმართება, ხშირად ონლაინ, გარკვეულ შემთხვევებში კი – ადამიანების ფიზიკური მონაწილეობით. აქციებსა და კამპანიებში მონაწილე ადამიანები კოლექტიურად მოქმედებენ და მათი ქცევა მრავალი სხვადასხვა მიზეზით შეიძლება აიხსნას. მათ შორის აღსანიშნავია, ჯგუფური ნორმებისადმი ერთგულება, კოლექტიურ ღირებულებათა სისტემა, ბრაზი, ემოცია, სტერეოტიპები, ჯგუფებს შორის არსებული პოლარიზაციის ხარისხი და მრავალი სხვა საკითხი, რომელიც პირდაპირ ან ირიბად უკავშირდება ადამიანების მოტივაციას, მონაწილეობა მიიღონ კონკრეტულ აქციაში და კამპანიაში, რომელიც მშვიდობას ან კონფლიქტს უკავშირდება.

კოლექტიურ ღირებულებათა სისტემა, რომელსაც სოციალურ ფსიქოლოგიაში კონფლიქტებთან დაკავშირებით ხშირად განიხილავენ, საუბრობს ე.წ. მითითი ნარატივის, ნორმატიული და სიმბოლური წესრიგის შესახებ (Korostelina and Rothbart, 2006). აღსანიშნავია, რომ სწორედ კოლექტიურ ღირებულებათა სისტემა უწყობს ხელს კონფლიქტით გაყოფილ საზოგადოებებს შორის სოციალური საზღვრების ჩამოყალიბებას. ეს უკანასკნელი კი ადამიანებს განსხვავებულ კატეგორიებად ჰყოფს, რომლებიც კონფლიქტ(ებ)ის კონტექსტში ერთმანეთისგან რადიკალურად განსხვავდება და, ხშირად, უარყოფითი მახასიათებლების მატარებელია (იქვე, გვ. 38). კოლექტიურ ღირებულებათა სისტემა, რომელიც კონფლიქტით დაზარალებულ საზოგადოებაში ყალიბდება, ხელს უწყობს კონფლიქტის მეორე მხარისადმი საზოგადოებრივი აზრის ფორმირებასაც.

რაც შეეხება ჯგუფურ ნორმებს, ეს უკანასკნელი იმ ძირითად წესებსა და სტანდარტებს მოიცავს, რომლებიც კონკრეტულ პირობებში ჯგუფის წევრთა კონკრეტულ ქმედებებს განაპირობებს (DeLamater, 2019). კონფლიქტების კონტექსტში, ჯგუფური ნორმებისადმი კონფორმისტული დამოკიდებულება ხშირად უმრავლესობის გავლენით აიხსნება. იქმნება მოლოდინი, რომ უმრავლესობის შეფასება ობიექტურია და ჯგუფის წევრები პირდაპირ ან ირიბად სოციალურ წნეხსაც განიცდიან, უმრავლესობის განწყობასთან შესაბამისობაში რომ იყვნენ. შესაბამისად, ხშირად, ადამიანების გადაწყვეტილება, მონაწილეობა მიიღონ ჯგუფურ ქმედებაში, არა გააზრებული ქმედება, არამედ სოციალური ნორმებისადმი ერთგულების გამოხატულება და ერთგვარი ვალდებულებაც ხდება (იქვე, გვ. 446).

გარდა კოლექტიურ ღირებულებათა სისტემისა და ჯგუფური ნორმებისა, სოციალური ფსიქოლოგია განიხილავს ემოციების გავლენას კოლექტიურ ქმედებებზე. აღსანიშნავია, რომ კოლექტიური ქმედების განმაპირობებელ ერთ-ერთ წამყვან ფაქტორად ბრაზს ასახელებენ. ეს უკანასკნელი ხშირად ფრუსტრაცია-აგრესიის თეორიის ნაწილადაც განიხილება (Brown and Pehrson, 2020). ბრაზი ხასიათდება როგორც არარაციონალური, იმპულსური ქცევა, რომლის მიზანიც ხშირად თვითკმაყოფილების მიღწევა უფროა, ვიდრე კონკრეტული მიზნის რეალიზება ან სოციალური ცვლილების ხელშეწყობა (იქვე, გვ. 231). ბრაზი და პერსონი აღნიშნავენ, რომ ბრაზით განპირობებული კოლექტიური ქცევის მიზანი ხშირად მეორე მხარის დაზარალება ან თვითკმაყოფილების მიღწევაა და არა ვითარების უკეთესობისკენ შეცვლა (Brown and Pehrson, 2020). თუმცა, აქვე ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ სოციალურ ფსიქოლოგიაში ასევე არსებობს „შეფასებითი თეორია“, რომლის მიხედვითაც ბრაზის გამოხატვა სულაც არ არის აუცილებლად არარაციონალური, იმპულსური და უმიზნო ქმედება (იქვე, გვ. 234). გარდა ბრაზისა და პერსონის მიმოხილვისა, საინტერესოა ბარ-ტალის მოსაზრება ემოციებისა და გაჭიანურებული კონფლიქტების ურთიერთ-მიმართებასთან დაკავშირებით. ბარ-ტალი აღნიშნავს, რომ კონფლიქტით დაზარალებულ საზოგადოებებში უნიკალური „ფსიქოლოგიური რეპერტუარი“ ყალიბდება და ამ უკანასკნელის ნაწილია მიკერძოებული კოლექტიური მეხსიერება, რწმენა კონფლიქტის არსის შესახებ, რომელიც ხშირად ექსკლუზიურია და კონფლიქტის მეორე მხარის მიმართ უარყოფითი ემოციური განცდების ჩამოყალიბებას უწყობს ხელს (Bar-Tal, et. al., 2007). შესაბამისად, კონფლიქტის საკითხთან მიმართებით ჯგუფური პასუხი/რეაქცია ზოგჯერ სწორედ კოლექტიური ემოციით აიხსნება და ხანდახან ზოგად სოციალურ კონტექსტსაც უკავშირდება (იქვე, გვ. 446).

გარდა ზემოთ აღნიშნული საკითხებისა, საინტერესოა კონფლიქტებთან დაკავშირებულ აქციებსა და კამპანიებში სტერეოტიპებისა და ჯგუფებს შორის არსებული პოლარიზაციის ხარისხის გავლენა. კონფლიქტით გაყოფილი საზოგადოებები, რომლებიც ღირებულებათა განსხვავებულ სისტემაში ექცევიან, ასევე მარტივად ხვდებიან სტერეოტიპებისა და ცრურწმენების გავლენის ქვეშ. აღსანიშნავია, რომ სტერეოტიპები მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს ადამიანების აღქმებსა და ქმედებებზე და ისინი დიდწილად არაზუსტია, ცრურწმენებსა და მიკერძოებული განწყობების ჩამოყალიბებას უწყობს ხელს (Korostelina, 2007, გვ. 2007). ნიგერიელი მწერალი ჩიმამანდა ადიჩი თავის ერთ-ერთ გამოსვლაში ჰყვება, რომ სტერეოტიპები იმიტომ კი არ არის ცუდი, რომ არასწორია, ისინი უბრალოდ არაზუსტია, ადამიანების, პროცესების შესახებ სავსე წარმოდგენას არ გვიქმნის, არ გვიყვება მათ ისტორიებს სრულად, ცუდითა და კარგით (Adichie, 2009). გარდა სტერეოტიპებისა, კონფლიქტით გაყოფილი საზოგადოებები წლების გასვლასთან ერთად პოლარიზებულნი ხდებიან, არ აქვთ ყოველდღიური კომუნიკაციის, არგუმენტების გაცვლის შესაძლებლობა და ერთმანეთის შესახებ ინფორმაციას არაპირდაპირი საინფორმაციო საშუალებებით (მედია, წიგნები, ა.შ.) იღებენ, შესაბამისად, ერთმანეთის თაობაზე არაჯანსაღი და კონფორმისტული წარმოდგენები მარტივად უყალიბდებათ (Brown and Pehrson, 2020).

გზა „მშობიარე“ „პაპა“-მდე

ქართულ-აფხაზურ და ქართულ-ოსურ კონტექსტში კოლექტიურ ღირებულებათა სისტემა კონფლიქტებსა და მის მეორე მხარესთან მიმართებით არაერთგვაროვანია, თუმცა საზოგადოების ძირითად ნაწილს რამდენიმე იდეის ირგვლივ აერთიანებს. მაგალითად, ის, თუ რა ვიცი და როგორ ვაფასებთ კონფლიქტ(ებ)ის წარმოშობისა და გამწვავების ხელშემწყობ ფაქტორებს, გავლენას ახდენს ჩვენს წარმოდგენებზე აფხაზებსა და ოსებთან დაკავშირებით. შედეგად კი, ქართულ საზოგადოებაში აფხაზებისა და ოსების შესახებ გაუგებრად უარყოფითი ან დადებითი განცდები არსებობს. ისინი ან რომანტიკულად, „დებისა და ძმების“ პერსპექტივით არიან აღქმული, ან „უმაღურებად“ და „სეპარატისტებად“ მიიჩნევიან. კოლექტიურ ღირებულებათა სისტემისა და ჯგუფური ნორმებისადმი ერთგულების პერსპექტივით, ქართულ-აფხაზურ კონტექსტში ორი ორგანიზებული კამპანიის – „მშობიარე“ და „ბოდიშის“ განხილვა საინტერესოა.

კამპანია „ბოდიში“ 2007 წლის გაზაფხულზე დაიწყო და მისი მიზანი ქართველებსა და აფხაზებს შორის უნდობლობის შემცირება და საინფორმაციო ვაკუუმის აღმოფხვრა იყო. კამპანია, ბოდიშის მოხდასთან ერთად, ომის მიუღებლობას უსვამდა ხაზს და იმ შეცდომებზე ამახვილებდა ყურადღებას, რომლებიც ორივე მხარემ დაუშვა (ნეტგაზეთი, 2011). რაც შეეხება კამპანია „მშობიარე“ (აფხაზურ ენაზე ნიშნავს „გამარჯობას“), იგი 2016 წელს დაიწყო სოციალური ქსელების ქართველმა მომხმარებლებმა, რომლებიც აფხაზებს მიმართავდნენ. კამპანიაში მონაწილეობის მსურველებს შეეძლოთ, სიტყვა „მშობიარე“ წარწერით ფოტო სოციალურ ქსელში გამოექვეყნებინათ და ასე მიეღოთ მასში მონაწილეობა (რადიო თავისუფლება, 2016). რა თქმა უნდა, ორივე კამპანიას გამოუჩნდნენ მომხრეები და მოწინააღმდეგეები, ადამიანები, ვინც ერთი თუ მეორე კამპანია მართებულად და დროულად მიიჩნია ან არასწორ და არაადეკვატურ პროცესად შეაფასა.

მსგავსი კამპანიების მიმართ საზოგადოების განწყობა დიდწილად სწორედ ზემოთ განხილულ კოლექტიურ ღირებულებათა სისტემასა და ჯგუფური ნორმებისადმი ერთგულებას უკავშირდება. ის, თუ რა გვჯერა, რას ვფიქრობთ და რა დამოკიდებულება გვაქვს კონფლიქტ(ებ)სა და მეორე მხარესთან მიმართებით, რა თქმა უნდა, განაპირობებს, რამდენად ვეთანხმებით ან ვეწინააღმდეგებით „ბოდიშისა“ და „მშობიარე“ მსგავს კამპანიებს. აღსანიშნავია, რომ ორივე კამპანია – „ბოდიში“ და „მშობიარე“ – არსით დადებითია. მიზნად სამშვიდობო მესიჯების გაზიარებასა და კრიტიკული დისკუსიისთვის საფუძვლის შექმნას ისახავდა, თუმცა მათი გავლენა და შედეგი სადავოა.

კამპანია „ბოდიში“ საკმაოდ რეზონანსული პროექტი იყო და მასში ბევრი ადამიანი ჩაერთო, რასაც კამპანიის შესახებ გადაღებული ფილმიც ადასტურებს (ნეტგაზეთი, 2011). ქართულ საზოგადოებაში აფხაზებისა და კონფლიქტში მათი როლის შესახებ მოსაზრება სწორხაზოვანი არ არის. როგორც უკვე აღინიშნა, მათ მიმართ ქართული საზოგადოების განწყობა ან რომანტიკული და დადებითია, ან აგრესიული და უარყოფითი. აქვე ისიც აღსანიშნავია, რომ ქართული საზოგადოებისთვის, ქართულ-აფხაზური კონფლიქტი, ქართულ-რუსული კონფლიქტის ნაწილია, შესაბამისად, არის სამი და არა ორი მხარე. აქედან გამომდინარე, საზოგადოების ნაწილისთვის კამპანია „ბოდიში“ მიუღებელი იყო, რადგან თუ ბოდიშს ვიხდი, დანაშაულსაც ვაღიარებ, მაშინ როცა ქართული საზოგადოების ნაწილისთვის „დამნაშავეს“ სახე რუსულია და არა აუცილებლად ქართული ან აფხაზური.

კამპანია „მშობიარე“ ბევრი ადამიანი შემოიკრიბა და სოციალურ ქსელებში რამდენიმე დღის განმავლობაში ვრცელდებოდა ფოტომიმართვები. კამპანიის მიზანი 8 000-მდე მიმართვის შეგროვება იყო და აღნიშნულ რიცხვსაც სიმბოლური დატვირთვა ჰქონდა. „8 000 დღეა, ჩვენ ერთმანეთს არ დავლაპარაკებიათ“, – თქვა იდეის ავტორმა (რადიო თავისუფლება, 2016). მიუხედავად იმისა, რომ კამპანია „მშობიარე“ მიმართ ნაკლებად აგრესიული განწყობა იყო, იგი სერიოზული განხილვის საგანი არ გამხდარა და ისიც სადავოა, რამდენად შეუწყო ხელი ქართულ-აფხაზური კომუნიკაციის გაუმჯობესებას.

ხშირად, როცა „მშობიარისა“ და „ბოდის“ მსგავსი კამპანიების შესახებ მსჯელობენ, ამბობენ, რომ დროული არ არის, და ჩნდება შეკითხვა – შეიძლება თუ არა, აქცია/კამპანიამ კონტექსტი და დრო გაითვალისწინოს? ან ოდესმე იქნება თუ არა მსგავსი აქცია/კამპანიებისთვის ხელსაყრელი დრო და კონტექსტი? რა თქმა უნდა, ამ შეკითხვებზე ცალსახა პასუხი არ არსებობს, თუმცა, კონფლიქტსა და მასში ჩართულ მხარეებთან დაკავშირებულმა დაგეგმილმა კამპანიებმა კონტექსტი უნდა გაითვალისწინონ, ყურადღება მიაქციონ გზავნილებს და კრიტიკულად შეაფასონ იდეის არსი და მისი სავარაუდო შედეგი. კერძოდ, დასვან შეკითხვა – რას აჩვენებს კონკრეტული კამპანია, საზოგადოების გახლეჩილობას თუ ერთსულოვნებას კონფლიქტის არსსა და მის მეორე მხარესთან მიმართებით? ეხმარება თუ არა კამპანია სამშვიდობო პროცესს და რა კონკრეტული მიმართულებით? აქვე ისიც გასათვალისწინებელია, რომ კამპანიები არ უნდა იყოს ერთჯერადი და განგრძობითი ხასიათი უნდა ჰქონდეს. მოკლე და მომენტური კამპანიები კონფლიქტით გაყოფილ საზოგადოებებში სერიოზული განხილვის საბაზი არ ხდება, მაგრამ სტერეოტიპების გამყარების პოტენციალი კი აქვს.

აქციების როლი საინტერესოა ქართულ-ოსურ კონტექსტშიც. ემოციის, კონკრეტულად კი, ბრაზის გავლენა კარგად ჩანს მავთულხლართების გავლენასთან დაკავშირებულ იმ აქცია-პერფორმანსებში, რომლებიც გამყოფ ხაზთან მდებარე სოფლებში პერიოდულად იმართება. აღსანიშნავია, რომ აქციების ძირითადი ნაწილი რუსული „ბორდერიზაციის“⁹ პროცესს აპროტესტებს და სოფელ ატოცსა და ხურვალეთში იყრის თავს. საინტერესოა ერთ-ერთი ბოლო აქცია, რომელიც პოლიტიკური პარტია „გირჩის“ ინიციატივით სოფელ ატოცში, 2018 წელს გაიმართა და მავთულხლართების გავლების განახლებული პროცესი მეტად უცნაური ფორმით გააპროტესტა, აქციის მონაწილეებმა შარვლები ჩაიხადეს და ოკუპანტებს უკანალები უჩვენეს (რეგ ინფო, 2018). აქციის ლიდერის განმარტებით, პერფორმანსის მიზანი რუსული და საერთაშორისო მედიის ყურადღების მიქცევა იყო (იქვე).

„ბორდერიზაციასთან“ დაკავშირებული აქციები მიემართება ქართულ, რუსულ, ოსურ და საერთაშორისო საზოგადოებას. მიუხედავად იმისა, რომ მიზანი ერთი შეხედვით ყოველთვის აშკარაა, „გირჩის“ საპროტესტო აქციამ ცხადყო, რომ ემოციისა და ბრაზის დემონსტრირებამ არაადეკვატური ფორმაც შეიძლება მიიღოს. შესაბამისად, გაჩნდა შეკითხვა – რა მიზანს ისახავს მავთულხლართების გავლების საპასუხო აქციები? ზოგჯერ საპროტესტო აქციების მიზანი ბრაზის დემონსტრირებაა, დადასტურება, რომ „რადაც“ გავაკეთეთ და არა რეალური ცვლილების მიღწევის მცდელობა. სამწუხაროდ, ერთჯერადი, მომენტალური და ბრაზს აყოლილი საპროტესტო აქცია-პერფორმანსები ადგილზე ვითარებას არ ცვლის და მხოლოდ თვითკმაყოფილების მიღწევით შემოიფარგლება.

აქვე ისიც გასათვალისწინებელია, რომ გამოსავალი საპროტესტო აქციებზე უარის თქმა არ არის, რადგან ეს უკანასკნელი საკითხთან მიმართებით საზოგადოების გულგრილობას გაუსვამს ხაზს. შესაბამისად, მნიშვნელოვანია, რომ საპროტესტო აქცია ან პერფორმანსი, რომლებიც ქართულ-ოსურ კონტექსტს უკავშირდება, არ იყოს ერთჯერადი და ბრაზის დემონსტრირებაზე გათვლილი. აქციები უნდა იყოს კონტექსტისა და კონფლიქტის მიმართ მგრძნობიარე და ითვალისწინებდეს ადგილობრივი მოსახლეობის საჭიროებებს, გამყოფი ხაზის ორივე მხარეს. გარდა ამისა, მნიშვნელოვანია, რომ აქციები არ იყოს შერჩევითი და პროტესტს მხოლოდ „ბორდერიზაციასთან“ დაკავშირებით არ გამოხატავდეს. წინააღმდეგ შემთხვევაში, ემოციებით, კონკრეტულად კი, ბრაზით განპირობებული საპროტესტო აქციები ქაოტურ და უსარგებლო პროცესად ჩამოყალიბდება, რომლის მიზანიც ცვლილებების მიღწევა არ/ვერ იქნება.

გარდა ზემოთ განხილული აქცია-კამპანიებისა, საინტერესოა 2018 წელს წამოწყებული და ორგანიზებული კამპანია – „დაუ-HAHA-ვე პოსტი დაურ კოვეს“ (ნიუ პოსტი, 2018). დაურ კოვე დე ფაქტო აფხაზეთის მოქმედი საგარეო საქმეთა მინისტრია, რომელმაც 2018 წელს სოციალური ქსელით აფხაზებს სირიის მიერ აღიარება მიულოცა. მიმართვა მოგვიანებით, პოსტზე განთავსებული „ჰაჰა“ ემოციების სიმრავლის გამო

9 იხილეთ პირველი სტატია „ბორდერიზაციის“ შესახებ.

წაშალა. პოსტის „და-HAHA-ვება“, ერთი შეხედვით, მარტივი ფაქტია, აზრის და შეფასების თავისუფლების პროცესს გამოხატავს, მაგრამ კონფლიქტით გაყოფილ საზოგადოებებში დამატებით მნიშვნელობას იძენს.

საინტერესოა, რომ ერთი შეხედვით უწყინარი და ზოგიერთისთვის სრულიად ბუნებრივი პროცესი, „ჰაჰა“ განწყობის გამოხატვა აფხაზი თუ ოსი ადამიანების პოსტებზე, ქართულ საზოგადოებაში აფხაზებსა და ოსებთან დაკავშირებით არსებულ განწყობებზე მნიშვნელოვან ინფორმაციას გვაწვდის. რა თქმა უნდა, შეუძლებელია პროცესის განზოგადება და იმის მტკიცება, რომ სოციალური ქსელის ყველა ქართველ მომხმარებელს, ვინც ამა თუ იმ ამბავზე „ჰაჰა“ ემოციას გამოხატავს, სტერეოტიპული დამოკიდებულება აქვს აფხაზებისა და ოსების მიმართ. მაგრამ ორგანიზებული „ჰაჰა“ კამპანიები ცინიკური განწყობის არსებობას უფრო ადასტურებს, ვიდრე საპირისპიროს. წინამდებარე პუბლიკაციის ორი სხვა სტატიაც საუბრობს სოციალური ქსელის ქართველი მომხმარებლების მიერ გამოხატულ ცინიკურ განწყობებზე აფხაზებისა და ოსების მისამართით. ლუგარის ლაბორატორიის შესახებ საუბრისას, აღინიშნა, რომ თუ რუსული პოლიტიკის მიმართ აშკარა სიძულვილი და მიუღებლობაა, ოსების მიერ გაზიარებული ამბებისადმი ცინიზმი, გულგრილობა და უპირატესობის დემონსტრირება შეიმჩნევა.

აქვე ისიც გასათვალისწინებელია, რომ აფხაზები და ოსები ქართველების შესახებ ინფორმაციას არაპირდაპირი, ძირითადად პროპაგანდისტული არხებით იღებენ; ღრმად სჯერათ, რომ ქართველები მათ თანასწორად არ აღიქვამენ, ცინიკურად და გულგრილად აფასებენ და გული მხოლოდ მიწაზე შესტკივით და არა იქ მცხოვრებ ადამიანებზე. რა თქმა უნდა, აფხაზურ და ოსურ საზოგადოებებშიც არსებობენ გამონაკლისები, მაგრამ, ძირითადი, ყველაზე ხშირად გამოვლენილი განწყობა ასეთია. სოციალური ქსელები კი, რომლებიც მოსაზრებებისა და განწყობების გამოხატვისა და გაზიარების ძირითადი სივრცე ხდება, მეტ პასუხისმგებლობას აკისრებს მათ მომხმარებლებს. აღსანიშნავია, რომ ატოცში გამართული საპროტესტო აქცია და ორგანიზებული „ჰაჰა“ კამპანიები კონფლიქტით გაყოფილი საზოგადოებების პოლარიზაციას უწყობს ხელს და ერთმანეთისადმი სტერეოტიპულ დამოკიდებულებებს აძლიერებს. შესაბამისად, კამპანიები, როგორიც „მშობია“ და „ბოდიშია“, ერთჯერად, ნაკლებად გულწრფელი განწყობის გამოხატულებად მიიჩნევა და სხვა აქცია-კამპანიების ჩრდილქვეშ ექცევა.

სად არის გამოსავალი?

ხშირად, როცა დაგეგმილი ან სპონტანური აქციებისა და კამპანიების შესახებ ვსაუბრობ, რომლებიც კონფლიქტ(ებ)სა და მასში ჩართულ მხარე(ებ)ს უკავშირდება, მისვამენ შეკითხვას – სად არის გამოსავალი? თვითცენზურაში? ჩემი პასუხი ყოველთვის ცალსახა და მკაფიოა – არა!

გამოსავალია რეფლექსიურ პრაქტიკასა და კონფლიქტისადმი გაზრდილ მგრძნობელობაში. რეფლექსიური პრაქტიკა და კონფლიქტისადმი მგრძნობელობა მჭიდროდ უკავშირდება სოციალურ და მორალურ პასუხისმგებლობას (Hussein, et al., 2019). ადამიანები ვერ გახდებიან კონფლიქტისადმი მგრძნობიარენი, თუ სიფრთხილით არ იმოქმედებენ და გაცნობიერებულ გადაწყვეტილებებს არ მიიღებენ (იქვე, გვ. 32). წინამდებარე პუბლიკაციის პირველი სტატია საუბრობს კონფლიქტისადმი გამოვლენილი მგრძნობელობის შესახებ, რომელიც გულისხმობს ორგანიზაციის თუ ინდივიდის საქმიანობისა და კონფლიქტის გარემოს ურთიერთგავლენის სიღრმისეულ გააზრებას. რეფლექსიური პრაქტიკაც მეტ ფიქრს, საკითხის სიღრმისეულ გააზრებასა და შედეგად მიღებულ გადაწყვეტილებას მოიაზრებს.

როგორც რეფლექსიური პრაქტიკა, ისე კონფლიქტისადმი გაზრდილი მგრძნობელობა, განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს კონფლიქტით გაყოფილ საზოგადოებებში, როცა ყოველდღიური კონტაქტისა და პირისპირ კომუნიკაციის შესაძლებლობა არ არსებობს. აუცილებელია, კრიტიკულად და ღრმად გადავიაზროთ ჩვენი ის ქმედებები, რომლებიც კონფლიქტ(ებ)სა და მასში ჩართულ მხარე(ებ)ს მიემართება

და სოციალურ ქსელში იყრის თავს თუ ადამიანების ფიზიკურ მონაწილეობას საჭიროებს. მნიშვნელოვანია, ვაცნობიერებდეთ და ვითვალისწინებდეთ იმ მორალურ და სოციალურ პასუხისმგებლობას, რაც ჩვენს ქმედებას მოჰყვება და ვიაზრებდეთ, რომ რიგითი მოქალაქის აზრი და ქცევა მნიშვნელოვანია როგორც სამშვიდობო გზავნილების გაზიარებაში, ისე აგრესიული დისკურსისა და განწყობის შენარჩუნებასა და გაძლიერებაში.

ონლაინსივრცე კი, რომელიც ფიზიკური კომუნიკაციის ალტერნატივა ხდება, განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს კონფლიქტით გაყოფილ საზოგადოებებში. ჯენი კროსის, ამერიკელი სოციოლოგი პროფესორის მოსაზრებით, არსებობს მითი, რომ ქცევის შესაცვლელად დამოკიდებულება უნდა შევცვალოთ (TEDx Talks, 2013). კროსი მიიჩნევს, რომ სოციოლოგიის პერსპექტივა საპირისპიროს ამტკიცებს და ქცევის შეცვლა დამოკიდებულების შეცვლის წინაპირობაა. მისი დაკვირვება რელევანტურია მშვიდობასა და კონფლიქტებთან დაკავშირებული აქციებისა და კამპანიების განხილვის დროს, რადგან სწორედ ქცევის ცვლილება შეიძლება იყოს დამოკიდებულების გადაზრების წინაპირობა.

გამოყენებული ლიტერატურა:

- ატოცში ანტისაოკუპაციო აქცია. (2018). *რეგ ინფო/Reg Info*. ხელმისაწვდომია ბმულზე: <https://bit.ly/3pwm2vb>
- ბოდიშით დარღვეული სიჩუმე. (2011). *ნეტგაზეთი*. ხელმისაწვდომია ბმულზე: <https://bit.ly/3pBFeYo>
- „დაარღვიე სიჩუმე“ (2011). *რადიო თავისუფლება*. ხელმისაწვდომია ბმულზე: <https://bit.ly/2IKkwEJ>
- დაუ-HAHA-ვე დაურ კოვეს პოსტი – ქართული Facebook აფხაზეთის დე ფაქტო მინისტრის წინააღმდეგ. (2018). *ნიუ პოსტს/New Posts*. ხელმისაწვდომია ბმულზე: <https://bit.ly/32PYJmr>
- „მზიზია“ – გამარჯობა აფხაზეთს დანარჩენი საქართველოდან (2016). *რადიო თავისუფლება*. ხელმისაწვდომია ბმულზე: <https://bit.ly/36BwmJM>
- რას ამბობს ხურვალეთის ინციდენტი მთავრობის კრიზისულ კომუნიკაციაზე. (2019). *ნეტგაზეთი*. ხელმისაწვდომია ბმულზე: <https://bit.ly/36D0rJ6>
- ადიჩი, ჩ. (2009). ცალმხრივი ისტორიის საფრთხე. TED Global. [Adichi, Chimamanda, The Danger of a Single Story. TED Global]
- ბარ-ტალი, დ., ჰალპერინი, ე. და დე რივერა, ჯ. (2007). კონფლიქტურ სიტუაციებში კოლექტიური ემოციები: სოციალური გავლენა. *სოციალური საკითხების შესახებ ჟურნალი*. 63, გვ. 441-460. [Bar-Tal, D., Halperin, E., & de Rivera, J. (2007). Collective emotions in conflict situations: Societal implications. *Journal of Social Issues*, 63, pp. 441-460.]
- ბრაუნი, რ. და პერსონი, ს. (2020). თავი 8 – აჯანყება და სოციალური ცვლილება. *ჯგუფური პროცესები: დინამიკა ჯგუფებს შორის და ჯგუფებს შიგნით*. მესამე გამოცემა. [Brown, R. And Pehrson, S. (2020). Chapter 8 – Rebellion and Social Change, in *Group Processes: Dynamics within and Between Groups*, Third Edition.]
- დელამატერი, ჯ. დ. და სხვები. (2019). თავი 13 – ჯგუფების გააზრება. *სოციალური ფსიქოლოგია*. ტეილორი და ფრანცის ჯგუფი. [DeLamater, J. D., et al. (2018). Chapter 13 – Understanding Groups in *Social Psychology*, Taylor & Francis Group.]
- ჰუსეინი, ჯ. გ. და სხვები. (2019). პრობლემის გადაჭრის რეფლექსიური პრაქტიკისა და კრიტიკული ფიქრის ინტეგრირება ორგანიზაციული პრაქტიკების კონფლიქტისადმი მგრძნობელობის გასაზრდელად. *ჟურნალი ტრანსფორმაციული განათლების შესახებ*. ნაწილი 17(1), გვ. 24-50. [Hussein, J. W., et al., (2019). Integrating Reflective Problem-Solving and Mindfulness to Promote Organizational Adaptation Toward Conflict Sensitivity in *Journal of Transformative Education*. Vol. 17(1), pp. 24-50.]
- კოროსტელინა, კ. (2007). თავი VI – კონფლიქტის დინამიკაზე გავლენის მომხდენი ფაქტორები. *სოციალური იდენტობა და კონფლიქტი: სტრუქტურები, დინამიკა და გავლენა*. პალგრეივ მაკმილანი, აშშ. [Korostelina, K. (2007). Chapter 6 – The factors that influence conflict dynamic in *Social Identity and Conflict: Structures, Dynamics and Implications*. Palgrave Macmillan US.]
- როთბარტი, დ. & კოროსტელინა, კ. გ. (რედ.) (2006). თავი III – მეორე მხარის მორალური დაკნინება. *იდენტობა, მორალი და საფრთხე: ძალადობრივი კონფლიქტის კვლევა*. ლექსინგტონის წიგნები, ლანჰამ, მდ. [Rothbart, D. & Korostelina, K.V. (eds) (2006). Chapter 3 – Moral Denigration of the Other in *Identity, Morality, and Threat: Studies in Violent Conflict*. Lexington Books, Lanham, MD.]
- სამი მითი ქცევის შეცვლის შესახებ – რა გგონია, რომ იცით და რეალურად არ იცით. (2013). *ტედ ტოქი*. [Three myths of behavior change – what you think you know that you do not (2013). *TEDx Talks*. ხელმისაწვდომია ბმულზე: <https://bit.ly/2H5C8KU>]

Publisher's Note

The Heinrich Boell Foundation, Tbilisi Office – South Caucasus Region has implemented an educational project – Lecture Series “War and Peace” since 2018. Within the framework of this project, BA and MA level students and graduates of Social Sciences, Humanities and Law faculties have the opportunity to attend lectures about the various theoretical approaches of conflict studies, Georgia's peace policy, the interconnection between gender and conflict as well as other related topics. Additionally, a basic handbook on teaching peace and conflict studies was prepared in the beginning of 2020 in order to on the one hand, assist students, researchers and young professionals while working on peace and conflict studies and on the other hand, to contribute to developing the academic discipline of conflict studies in Georgia.

As part of 2020 Lecture Series project, a new analytical publication on **(Mis)communication Between Conflict-affected Societies** was developed which offers insights on the role of mass media, individual expression forms on Facebook, Georgians' perceptions towards Tskhinvali in the light of Russian-Ossetian disinformation spread on Lugar's Center and the importance of online campaigns and protests in conflict-affected societies. All these four analytical articles touch upon different aspects of war and peace reporting, conflict-sensitive journalism, forms of expression on social media and understanding the essence and societal perception/attitudes towards different campaigns. It should be emphasized that journalists face important challenges while covering conflicts. Journalists have a crucial role in checking the quality of the sources and giving some background analysis which is very important in the process of fighting misinformation. Apart from covering ongoing military operations, media representatives have important role in post-conflict situations with regard to trust-building among war-torn communities. In these cases, different media organizations can become also a tool for public dialogue where anyone can comment or ask a question. Another important aspect is social media, which has become increasingly important tool, in Georgia for example, to express opinions about ongoing developments in the country as well as to organize different demonstrations. Thus, we observe the rise of citizen journalism in our context also with regard to war and peace reporting.

Today, taking into account the changing and increasingly tense geopolitical and regional context, working on conflict transformation in the South Caucasus has become more difficult. This situation threatens the existing possibilities for dialogue and further deepens the process of isolation between the conflict sides. Quite often, this isolation is accompanied by the lack of information, which opens opportunities for propaganda and misinformation. Therefore, we think that it is necessary to on the hand, support independent media outlets to cover everyday situation in conflict-affected communities but also support analytical publications on the importance of conflict-sensitive journalism and forms of expression (both online campaigns as well as demonstrations) with regard to conflict related issues.

Dr. Stefan Meister

Head of Office

Lilia Chikhladze

Programme Coordinator

Heinrich Boell Foundation Tbilisi Office

